

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Допускається до захисту
завідувач кафедри обліку і оподаткування
 доцент С.М. Хомовий
(підпис) вчене звання, ініціали, прізвище

« 19 » 12 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

ОРГАНІЗАЦІЯ І ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ (за матеріалами ПОП «Агрофірма Узинська»)

Виконала: Колісник Вікторія Сергіївна
прізвище, ім'я, по батькові

(підпис)

Керівник: доцент Гаврик Олеся Юріївна
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

(підпис)

Рецензент: доцент Однорог Максим Анатолійович
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

(підпис)

Я, Колісник Вікторія Сергіївна, засвічую, що кваліфікаційну роботу магістра виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності

Біла Церква – 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую

гарант ОПН «Облік і оподаткування»

 професор І.В. Свиноус

(підпис) вчене звання, ініціали, прізвище

« 4 » листопада 2024 року

ЗАВДАННЯ

**на кваліфікаційну роботу здобувача
Колісник Вікторії Сергіївни**

Тема: Організація і шляхи вдосконалення обліку, аудиту та аналізу виробничих запасів та ефективності їх використання на підприємстві (за матеріалами ПОП «Агрофірма Узинська»)

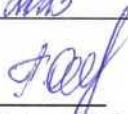
Перелік питань, що розробляються в роботі: теоретичні та нормативно-правові основи організації обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів; аналіз організації обліку та ефективності використання виробничих запасів на ПОП «Агрофірма Узинська»; напрями вдосконалення організації обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів на підприємстві.

Вихідні дані: включає: фінансова та статистична звітність ПОП «Агрофірма Узинська» за 2022–2024 роки, чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали періодичних видань, а також аналітичні ресурси мережі Internet.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Період виконання	Відмітка про виконання
Огляд літератури	листопад 2024 - січень 2025	Виконано
Теоретико-методична частина	лютий 2025 - квітень 2025	Виконано
Аналітична частина	травень 2025 - липень 2025	Виконано
Рекомендаційна частина	серпень 2025 - вересень 2025	Виконано
Оформлення роботи	листопад 2025	Виконано
Перевірка на плагіат	листопад 2025	Виконано
Попередній розгляд на кафедрі	листопад 2025	Виконано
Подання на рецензування	листопад 2025	Виконано

Керівник роботи магістерської

 доцент О.Ю. Гаврик

підпис вчене звання, ініціали, прізвище

Здобувач

 В. С. Колісник

ініціали, прізвище

Дата отримання завдання « 4 » листопада 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Колісник В.С. Організація і шляхи вдосконалення обліку, аудиту та аналізу виробничих запасів та ефективності їх використання на підприємстві (за матеріалами ПОП «Агрофірма Узинська»)

Об'єкт дослідження – теоретичні та практичні аспекти організації обліку, аудиту та аналізу виробничих запасів у системі управління діяльністю ПОП «Агрофірма Узинська».

Предмет дослідження – методичні, організаційні та інформаційні засади обліку, аналізу й аудиту виробничих запасів, а також оцінка ефективності їх використання на підприємстві.

Мета роботи – дослідження теоретико-методичних основ і практичних підходів до вдосконалення організації обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів, розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами ПОП «Агрофірма Узинська».

Методи дослідження – діалектичний метод пізнання економічних процесів, системний підхід, методи аналізу й синтезу, порівнянь, узагальнення, економіко-статистичні та графічні методи для вивчення стану обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів.

Встановлено, що ефективність господарської діяльності значною мірою залежить від раціональної організації обліку виробничих запасів, дотримання норм їх використання та своєчасного контролю за рухом матеріалів. Виявлено, що на підприємстві застосовується метод середньозваженої собівартості, впроваджена автоматизована система обліку (BAS/1С:Бухгалтерія), що забезпечує достовірність і оперативність даних.

Проведений аналіз структури та оборотності запасів ПОП «Агрофірма Узинська» показав, що найбільшу питому вагу мають матеріали для рослинництва, а прискорення оборотності запасів позитивно впливає на ліквідність і фінансові результати. Удосконалення організації обліку передбачає інтеграцію складського та бухгалтерського обліку, впровадження штрих-кодових технологій, автоматизованого контролю залишків, оптимізацію документообігу.

Розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності аналітичної роботи та методики аудиту запасів на основі ризик-орієнтованого підходу, автоматизації перевірок і використання внутрішніх контрольних тестів.

Визначено, що запропоновані заходи сприятимуть підвищенню достовірності облікової інформації, зниженню матеріаломісткості продукції, оптимізації витрат і зростанню економічної ефективності використання виробничих ресурсів.

Ключові слова: бухгалтерський облік, виробничі запаси, аналіз, аудит, ефективність використання ресурсів, автоматизація обліку, контроль.

ABSTRACT

Kolisnyk Viktoriya. Organization and Ways to Improve Accounting, Auditing and Analysis of Production Inventories and the Efficiency of Their Use at the Enterprise (Based on the Materials of the Private Agricultural Enterprise «Agrofirma Uzynska»)

Object of the research – theoretical and practical aspects of organizing accounting, auditing and analysis of production inventories in the management system of the Private Agricultural Enterprise «Agrofirma Uzynska».

Subject of the research – methodological, organizational and informational principles of accounting, analysis and auditing of production inventories, as well as the assessment of their efficient use at the enterprise.

Purpose of the research – to study the theoretical and methodological foundations and practical approaches to improving the organization of accounting, analysis and auditing of production inventories, and to develop recommendations aimed at enhancing the efficiency of managing material resources at «Agrofirma Uzynska».

Research methods – the dialectical method of cognition of economic processes, a systematic approach, methods of analysis and synthesis, comparison, generalization, as well as economic-statistical and graphical methods were applied to study the state of accounting, analysis, and auditing of production inventories.

It was established that the efficiency of enterprise activity largely depends on the rational organization of inventory accounting, compliance with material consumption norms, and timely control over the movement of materials. The study revealed that the enterprise applies the weighted average cost method and an automated accounting system (BAS/1C:Accounting), which ensures reliability and timeliness of accounting information.

The analysis of the structure and turnover of inventories at «Agrofirma Uzynska» showed that materials for crop production dominate the composition of stocks, and the acceleration of inventory turnover positively affects liquidity and financial results. Improvement of accounting organization involves integration of warehouse and financial accounting, introduction of barcode technologies, automation of stock control, and optimization of document flow.

Recommendations were developed to enhance analytical procedures and audit methodology of inventories based on a risk-oriented approach, automation of verification processes, and the use of internal control tests.

The proposed measures will contribute to improving the reliability of accounting information, reducing material intensity of products, optimizing costs, and increasing the economic efficiency of resource utilization.

Keywords: accounting, production inventories, analysis, audit, resource efficiency, automation, control.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	9
1.1. Економічна сутність та роль виробничих запасів у діяльності підприємства	9
1.2. Класифікація, оцінка та облік руху виробничих запасів	13
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів в Україні	19
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПОП «АГРОФІРМА УЗИНСЬКА»	25
2.1. Організаційно-економічна характеристика ПОП «Агрофірма Узинська» ...	25
2.2. Організація бухгалтерського обліку виробничих запасів на підприємстві ..	29
2.3. Аналіз складу, структури, динаміки та ефективності використання виробничих запасів на підприємстві.....	33
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	42
3.1. Удосконалення організації обліку руху виробничих запасів	42
3.2. Аналіз ефективності використання виробничих запасів і впливу їх оборотності на результати діяльності підприємства	46
3.3. Шляхи вдосконалення методики аудиту операцій із виробничими запасами.....	49
Висновки до розділу 3.....	53
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах нестабільної економічної ситуації в Україні, зростання вартості паливно-мастильних матеріалів, насіння, добрив, засобів захисту рослин та логістичних послуг особливої ваги набуває питання ефективного управління виробничими запасами в аграрному секторі [1].

Виробничі запаси є одним із ключових елементів оборотних активів сільськогосподарських підприємств, що забезпечують безперервність виробничого процесу – від підготовки ґрунту до збору врожаю, – впливають на собівартість продукції, рівень рентабельності та фінансову стійкість господарства [2].

Недосконалість системи обліку та контролю запасів призводить до перевитрат матеріалів, втрат від псування насіння та добрив, нераціонального використання ресурсів, що, у свою чергу, знижує ефективність діяльності агропідприємства.

Для підприємств аграрного профілю, зокрема таких, як ПОП «Агрофірма Узинська», яке спеціалізується на вирощуванні сільськогосподарських культур і тваринництві, питання організації обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів є визначальним чинником оптимізації витрат, забезпечення безперебійності виробничих процесів та підвищення конкурентоспроможності на ринку сільськогосподарської продукції.

Ефективна система управління запасами дозволяє знизити собівартість продукції, підвищити прибутковість діяльності та забезпечити стабільність фінансових результатів.

Проблематика обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів широко розглядається у працях вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: С.Ф. Голов, М.Д. Білик, Р.Ф. Бруханський, В.В. Сопко, Н.Г. Мельник, О.М. Петрук, М.Р. Лучко, І.В. Спільник, Т.В. Дідоренко та інші.

Однак, попри значний науковий доробок, низка аспектів практичної організації обліку та контролю запасів у сільському господарстві, особливо з урахуванням сезонності виробництва, впливу природно-кліматичних факторів,

цифровізації бухгалтерського обліку та впровадження нових стандартів звітності, потребує подальшого вдосконалення.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку, аналізу й аудиту виробничих запасів і підвищення ефективності їх використання на підприємствах аграрної галузі, на прикладі діяльності ПОП «Агрофірма Узинська».

Завдання дослідження:

- уточнити економічну сутність виробничих запасів та їх роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу на підприємствах;
- провести класифікацію запасів за призначенням, місцем зберігання, джерелом надходження та характером використання;
- дослідити методи оцінки запасів і організацію їх бухгалтерського обліку відповідно до чинного законодавства України;
- узагальнити нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів в Україні;
- проаналізувати організацію обліку та документообіг запасів на прикладі ПОП «Агрофірма Узинська» ;
- оцінити ефективність використання виробничих запасів, зокрема їх оборотність, матеріаломісткість продукції та вплив на фінансові результати діяльності підприємства;
- виявити резерви підвищення ефективності управління запасами та їх використання;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення організації обліку, аналітичного супроводу та аудиту виробничих запасів із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів на підприємстві ПОП «Агрофірма Узинська».

Предметом дослідження виступають теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку, аналізу, аудиту та оцінювання ефективності використання виробничих запасів у сільськогосподарському виробництві.

Методи дослідження. У роботі застосовано загальнонаукові методи пізнання – аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, індукцію та дедукцію – для визначення сутності виробничих запасів і побудови системи їх обліку.

Використано статистичні та економіко-математичні методи – для аналізу ефективності використання запасів; методи документального спостереження, групування та аналітичного оцінювання – для виявлення резервів оптимізації запасів і зниження витрат на підприємстві.

Інформаційну базу дослідження становлять: фінансова та статистична звітність ПОП «Агрофірма Узинська» за 2022–2024 роки, чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали періодичних видань, а також аналітичні ресурси мережі Internet.

Апробація результатів дослідження проводилася через участь автора у науково-практичних конференціях, а також шляхом підготовки тез і публікацій за тематикою роботи. Зокрема, опубліковано тези Колісника В. С. «Організація і шляхи вдосконалення обліку, аудиту та аналізу виробничих запасів і ефективності їх використання на підприємствах» // *Інноваційні пріоритети у розвитку економіки та менеджменту*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції магістрантів і молодих дослідників (Біла Церква, 29 жовтня 2025 р.). Біла Церква: БНАУ, 2025. С. 100–102.

Магістерська кваліфікаційна робота викладена на 64 сторінках машинописного тексту, містить 23 таблиці, 11 рисунків, додатків та список використаних джерел із 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1. Економічна сутність та роль виробничих запасів у діяльності підприємства

Виробничі запаси є складовою частиною оборотних активів підприємства, що безпосередньо забезпечують безперервність сільськогосподарського виробничого процесу. Вони виступають проміжною ланкою між сферою обігу та виробництвом, втілюючи матеріальну основу для вирощування сільськогосподарських культур, утримання тварин та надання супутніх послуг [3].

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», запаси – це активи, які:

- утримуються для подальшого продажу в умовах звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту праці;
- призначені для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, а також для управлінських потреб.

Таким чином, виробничі запаси – це матеріальні ресурси, які підприємство використовує у процесі виробництва сільськогосподарської продукції, забезпечуючи створення готової продукції – зерна, технічних культур, овочів, молока, м'яса тощо. Вони формують основу матеріальних витрат аграрного підприємства, визначають його фінансові результати, конкурентоспроможність та рівень матеріалоємності виробництва.

На сільськогосподарських підприємствах, зокрема таких, як ПОП «Агрофірма Узинська», виробничі запаси охоплюють широкий спектр матеріалів: насіння, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливо-мастильні матеріали, запасні частини для техніки, корми для тварин, будівельні матеріали тощо.

Їх наявність і раціональне використання визначають:

- ритмічність і безперервність виробничого процесу (посів, догляд, збирання врожаю);
- рівень урожайності та якість кінцевої продукції;
- собівартість і рентабельність сільськогосподарського виробництва;
- фінансову стійкість і ліквідність підприємства.

Роль запасів можна узагальнити за допомогою табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Роль виробничих запасів у діяльності підприємства

№	Напрямок впливу	Сутність впливу	Економічні наслідки
1	Виробничий процес	Забезпечують безперервність і стабільність виробництва	Зниження простоїв, своєчасне виконання замовлень
2	Фінансовий стан	Формують значну частку оборотних активів	Впливають на ліквідність і оборотність капіталу
3	Собівартість продукції	Основна складова матеріальних витрат	Визначає рентабельність і конкурентоспроможність
4	Управління ризиками	Резерв на випадок перебоїв постачання	Зниження ризику зупинки виробництва
5	Інноваційний розвиток	Використання нових матеріалів і технологій	Підвищення ефективності виробництва

Джерело: складено на основі літературних джерел.

Раціональна організація обліку виробничих запасів потребує їх чіткої класифікації за економічним змістом, функціональним призначенням та характером використання у виробничому процесі. Такий підхід дає змогу забезпечити належний контроль за рухом матеріальних цінностей, своєчасне відображення їх у бухгалтерському обліку та достовірність показників фінансової звітності [4].

Класифікація запасів сприяє правильному визначенню напрямів їх використання, формуванню собівартості продукції, а також забезпечує можливість проведення економічного аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів.

У системі бухгалтерського обліку важливо розмежовувати запаси залежно від їх призначення у виробничому циклі – від моменту надходження до використання у процесі виробництва або реалізації готової продукції.

Згідно з вимогами Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» та обліковою політикою ПОП «Агрофірма Узинська», запаси

поділяються на окремі групи залежно від їх економічного змісту й ролі у виробничому процесі. Така класифікація відображає специфіку діяльності підприємства та дозволяє забезпечити ефективний облік і контроль за використанням матеріальних ресурсів [5].

Основні групи виробничих запасів і приклади їх відображення в обліку наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Класифікація виробничих запасів та приклади їх обліку
на ПОП «Агрофірма Узинська»**

Група запасів	Приклади для ПОП «Агрофірма Узинська»	Обліковий рахунок
Сировина та основні матеріали	насіння зернових і технічних культур, мінеральні добрива, засоби захисту рослин	201 «Сировина й матеріали»
Допоміжні матеріали	мастильні матеріали, запасні частини для сільгосптехніки, пакувальні матеріали, фарби, інвентар для ремонтних робіт	202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби», 205 «Будівельні матеріали»
Паливо	дизельне паливо, бензин, газ, паливні брикети	203 «Паливо»
Запасні частини	деталі для ремонту тракторів, комбайнів, сівалок, насосів, систем поливу	207 «Запасні частини»
МШП (малоцінні швидкозношувані предмети)	спецодяг, інструменти, посуд для кормів, рукавички, засоби індивідуального захисту	22 «МШП»
Незавершене виробництво	витрати на посів озимих, догляд за посівами, відгодівлю тварин, роботи з підготовки ґрунту	23 «Виробництво»

Джерело: складено на основі літературних джерел [6-7].

Така класифікація дозволяє систематизувати запаси за економічним змістом і напрямом використання. Вона забезпечує узгодженість аналітичного обліку з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Вони займають важливе місце в загальній системі управління підприємством, оскільки забезпечують безперервність виробничого процесу, впливають на рівень витрат та ефективність використання ресурсів.

Структурно-логічне місце виробничих запасів у системі управління підприємством подано на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Місце виробничих запасів у системі управління підприємством

Джерело: складено на основі літературних джерел [8].

Для підприємства надлишкові запаси призводять до «заморожування» оборотних коштів і збільшення витрат на їх зберігання, а нестача – до зупинки виробництва. Отже, ефективність використання запасів досягається шляхом пошуку оптимального рівня.

Оптимальний рівень запасів дорівнює мінімальному обсягу ресурсів, що забезпечує безперервність виробництва при мінімальних витратах на зберігання.

Цей рівень залежить від:

- тривалості виробничого циклу;
- обсягів реалізації;
- постачальницьких ризиків;
- політики управління оборотним капіталом.

Виробничі запаси – ключовий елемент оборотних активів, який визначає ефективність діяльності підприємства [9].

Їх роль полягає у забезпеченні безперервності виробничого процесу, оптимізації собівартості та формуванні фінансових результатів.

Раціональна система обліку запасів має базуватись на чіткій класифікації, нормативному регулюванні та контролі.

Для ПОП «Агрофірма Узинська» ефективне управління виробничими запасами є одним із ключових чинників забезпечення стабільності витрат, раціонального використання матеріальних ресурсів і підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку сільськогосподарської продукції. Раціонально організована система обліку та контролю запасів дає змогу своєчасно виявляти надлишки або нестачі матеріалів, зменшувати втрати під час зберігання та транспортування, забезпечувати безперервність виробничого процесу й отримання якісної продукції, а також формувати достовірну інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень.

1.2. Класифікація, оцінка та облік руху виробничих запасів

Система бухгалтерського обліку виробничих запасів ґрунтується на їх чіткій класифікації. Класифікація дозволяє систематизувати запаси за економічним змістом, функціональним призначенням, місцем зберігання та способом використання, що є передумовою ефективного управління ними.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси», усі запаси поділяються на такі основні групи (табл. 1.3).

Раціональна класифікація виробничих запасів дає змогу систематизувати облік матеріальних ресурсів та забезпечити їх ефективне використання у виробничому процесі. Для ПОП «Агрофірма Узинська» найбільшу частку у структурі запасів займають сировина та основні матеріали, до яких належать насіння сільськогосподарських культур, мінеральні добрива та засоби захисту рослин. Від їх своєчасного забезпечення та якісного складу значною мірою залежать обсяги виробництва та якість кінцевої продукції.

Важливе місце у складі запасів займають паливно-мастильні матеріали та запасні частини, які забезпечують безперебійну роботу сільськогосподарської техніки, особливо під час проведення посівних і збиральних кампаній. Наявність достатнього запасу цих матеріалів є запорукою ритмічності виробничого процесу та мінімізації простоїв [10].

Крім того, на підприємстві активно використовуються малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП) – спецодяг, інструменти, ємності для

зберігання кормів, що забезпечують безпечні та ефективні умови праці персоналу. Залишки готової продукції – зерна, молока, м'яса чи овочів – формують матеріальну основу для подальшої реалізації та отримання прибутку підприємством.

Правильна класифікація запасів дає змогу здійснювати ефективне планування потреб у матеріальних ресурсах, контролювати рівень їх використання та оптимізувати структуру витрат, що є необхідною умовою підвищення економічної ефективності діяльності ПОП «Агрофірма Узинська».

Таблиця 1.3

Класифікація виробничих запасів підприємства

№	Класифікаційна ознака	Група запасів	Приклади (ПОП «Агрофірма Узинська»)	Обліковий рахунок
1	За функціональним призначенням	Сировина і основні матеріали	Насіння зернових, мінеральні добрива, засоби захисту рослин	201 «Сировина й матеріали»
		Допоміжні матеріали	Мастильні матеріали, фарби, пакувальні матеріали, вапно для знезараження	202, 205
		Паливо	Дизельне паливо, бензин, газ	203 «Паливо»
		Запасні частини	Деталі для ремонту тракторів, комбайнів, сівалок, насосів	207 «Запасні частини»
		Малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП)	Спецодяг, інструменти, ємності для зберігання кормів, захисні засоби	22 «МШП»
2	За місцем знаходження	На складі	Склади пального, насіння, добрив, кормів	–
		У виробництві	Поля під посівами, ферми, ремонтні майстерні	–
3	За рівнем готовності	Сировина	Насіння, добрива, паливо	–
		Напівфабрикати	Силосована маса, корми, підготовлені до згодовування; оброблене насіння	–
		Готова продукція	Зерно, молоко, м'ясо, овочі	26 «Готова продукція»
4	За ступенем використання	Нові запаси	Придбані у поточному періоді насіння, паливо, добрива	–
		Повторного використання	Вторинні матеріали, використана тара, відходи зерноочистки для кормів	–

Джерело: складено на основі літературних джерел [11].

Для більш повного розуміння сутності виробничих запасів розглянемо їх класифікацію, подану на рис. 1.2.

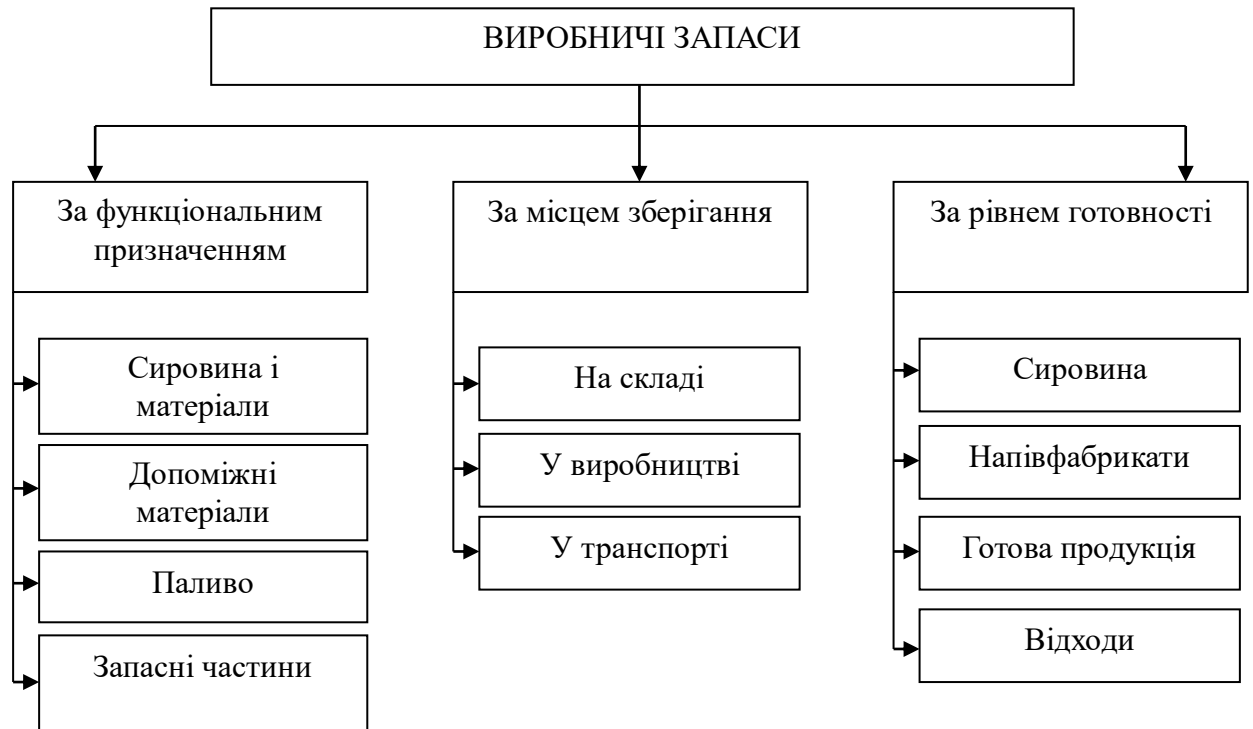

Рис. 1.2. Структура класифікації виробничих запасів

Джерело: складено на основі літературних джерел [12].

Оцінка запасів – один із найважливіших аспектів бухгалтерського обліку, адже саме вона визначає достовірність показників балансу та фінансових результатів підприємства.

Згідно з П(С)БО 9, запаси оцінюються [13]:

1. При надходженні – за первісною вартістю;
2. При вибутті – за одним із дозволених методів (ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості, FIFO, LIFO – останній в Україні не використовується).

Первісна вартість запасів включає:

- суму, сплачену постачальникам (без ПДВ);
- транспортно-заготівельні витрати;
- інші витрати, пов'язані з придбанням (страхування, митні збори тощо).

Таким чином, вибір методу оцінки вибуття запасів має суттєвий вплив на фінансові результати діяльності підприємства, адже від нього залежить величина собівартості продукції, валового прибутку та залишків запасів на кінець періоду.

Основні методи оцінки вибуття виробничих запасів, їх характеристика, переваги, недоліки та приклади застосування на ПОП «Агрофірма Узинська» наведено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Методи оцінки вибуття виробничих запасів

Метод	Сутність	Переваги	Недоліки	Приклад застосування на ПОП «Агрофірма Узинська»
Ідентифікованості собівартості	Кожна одиниця запасів має індивідуальну вартість, що визначається за первісною ціною придбання	Висока точність визначення фактичної собівартості	Складність у застосуванні при значній номенклатурі запасів	Використовується для окремих видів насіння елітних сортів або ветеринарних препаратів
Середньо-зваженої собівартості	Собівартість запасів визначається як середня зважена ціна всіх наявних на підприємстві запасів	Простота розрахунку, зручність автоматизації в облікових програмах, стабільність результатів	Менш точне відображення фактичних витрат при значних коливаннях цін	Основний метод, який застосовується для списання зерна, кормів, пального
FIFO (first in, first out)	Першими списуються запаси, що надійшли раніше	Відповідає природній послідовності споживання запасів, забезпечує реалістичну оцінку залишків	При інфляції може призводити до завищення фінансового результату	Використовується при списанні добрив, засобів захисту рослин, кормів
LIFO (last in, first out)	Першими списуються останні за часом надходження запаси	Зменшує прибуток у період інфляції, спрощує податкове планування	Не відповідає вимогам П(С)БО 9, заборонений в Україні	Не застосовується на підприємстві

Джерело: складено на основі літературних джерел [14].

Вибір методу оцінки вибуття виробничих запасів має суттєвий вплив на достовірність визначення собівартості продукції, формування фінансових результатів та податкових зобов'язань підприємства. Для ПОП «Агрофірма

Узинська» найбільш доцільним є застосування методу середньозваженої собівартості, який забезпечує стабільність показників обліку, простоту розрахунків і відповідність вимогам П(С)БО 9 «Запаси».

Процес оцінки виробничих запасів на підприємстві включає послідовне проходження кількох етапів – від моменту їх придбання до визначення вартості при вибутті [15]. Узагальнимо ці етапи на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Етапи оцінки виробничих запасів

Джерело: складено на основі літературних джерел [15].

На підприємствах рух запасів відображається на рахунках класу 2 «Запаси» згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Облік запасів ведеться за місцями зберігання (складами), матеріально відповідальними особами, видами матеріалів та напрямками їх використання, що забезпечує контроль за рухом матеріальних цінностей, запобігає їх нестачам і нецільовому використанню.

Для ПОП «Агрофірма Узинська», яке здійснює діяльність у сфері рослинництва та тваринництва, важливою умовою організації обліку є деталізація інформації про запаси – насіння, мінеральні добрива, паливно-мастильні матеріали, запасні частини до техніки, корми та ветеринарні засоби.

Такий підхід дає можливість не лише контролювати фактичні залишки, а й аналізувати рівень забезпеченості виробництва ресурсами.

Первинний облік запасів здійснюється за допомогою накладних, актів приймання-передачі, лімітно-забірних карток та звітів матеріально відповідальних осіб. Дані з первинних документів узагальнюються у відомостях аналітичного обліку, що є основою для формування показників синтетичних рахунків класу 2 [15-16].

Основні бухгалтерські рахунки, на яких здійснюється облік запасів на підприємстві, наведено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Основні бухгалтерські рахунки обліку запасів

Рахунок	Назва	Призначення
20	Виробничі запаси	Облік наявності та руху сировини, матеріалів
22	Малоцінні швидкозношувані предмети	Облік інструментів, спецодягу
23	Виробництво	Узагальнення витрат на виробництво
26	Готова продукція	Облік випущеної продукції
91	Загальновиробничі витрати	Витрати, що розподіляються між видами продукції

Джерело: складено на основі літературних джерел [17].

Рух виробничих запасів у бухгалтерському обліку на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Рух виробничих запасів у бухгалтерському обліку

Джерело: складено на основі літературних джерел [17].

Облік руху виробничих запасів на підприємстві супроводжується системним первинним документуванням, яке забезпечує достовірність облікових даних, своєчасність контролю та запобігання нераціональному використанню матеріальних ресурсів.

Основними документами, що застосовуються для оформлення операцій із запасами на ПОП «Агрофірма Узинська», є:

- прибуткова накладна (форма М-4) – використовується для оприбуткування запасів, отриманих від постачальників або з власного виробництва (наприклад, зерна після збирання врожаю);
- лімітно-забірна картка (форма М-8) – застосовується для контролю за відпуском матеріалів у виробництво (насіння, добрив, пального тощо) відповідно до встановлених норм;
- акт на списання матеріалів (форма М-29) – складається для відображення фактичного використання запасів у процесі виробництва, ремонту техніки або господарських потреб;
- картка складського обліку матеріалів (форма М-12) – ведеться матеріально відповідальною особою для фіксації надходження, витрат і залишків запасів за кожною номенклатурною позицією.

На підприємстві первинні документи є основою для ведення аналітичного та синтетичного обліку запасів, формування внутрішньої звітності та контролю за збереженням матеріальних цінностей [18].

З метою підвищення ефективності облікового процесу на ПОП «Агрофірма Узинська» поступово впроваджується електронна форма документування із використанням програмних продуктів BAS Агро.ERP, що дає можливість автоматизувати процеси обліку запасів, контролювати рух матеріалів у режимі реального часу та забезпечувати прозорість усіх операцій.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів в Україні

Ефективне функціонування системи бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту на підприємстві неможливе без належного нормативно-правового

забезпечення, яке визначає єдині правила відображення господарських операцій, оцінки запасів, складання звітності та здійснення контролю.

Для ТОВ «БЦЗ «Трібо», як виробничого підприємства машинобудівного профілю, що здійснює виготовлення фрикційних матеріалів, правильне дотримання нормативних вимог є особливо важливим, оскільки виробничі запаси займають ключову позицію у структурі активів, а будь-які неточності у їх обліку безпосередньо впливають на фінансові результати, податкові зобов'язання та аудиторські висновки.

Регулювання обліку запасів в Україні здійснюється на чотирьох рівнях (рис. 1.5).

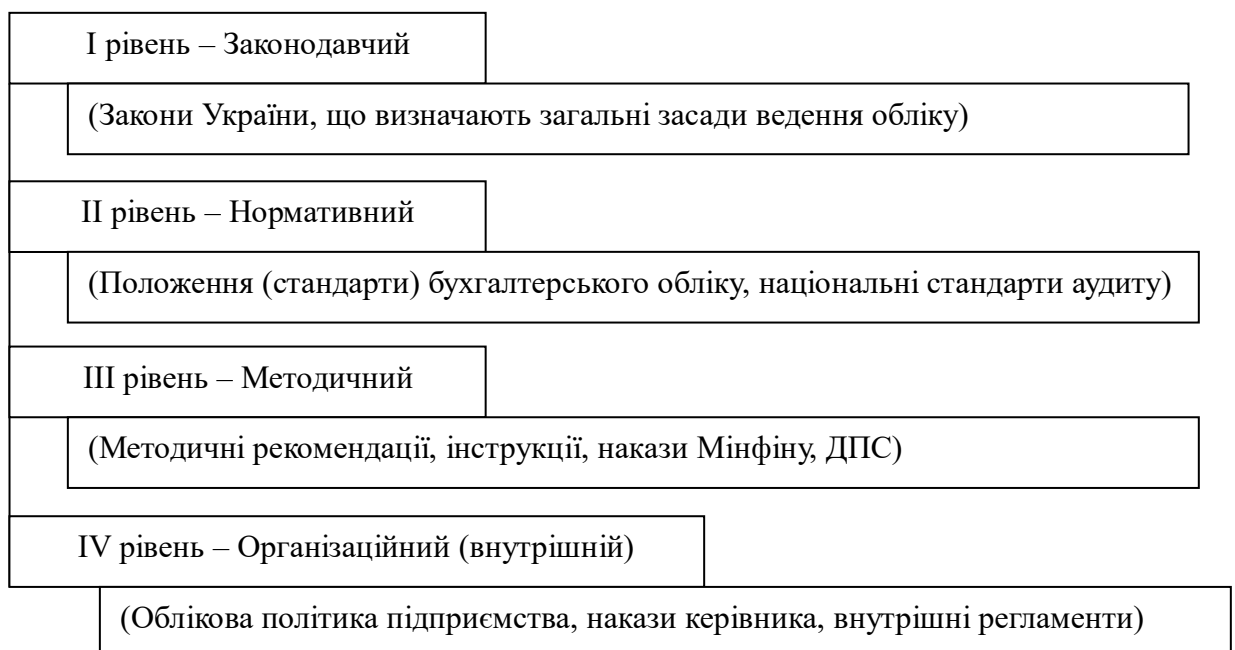

Рис. 1.5. Рівні нормативного регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів

Джерело: складено на основі літературних джерел [19].

Організація обліку виробничих запасів на підприємстві повинна здійснюватися відповідно до чинного нормативно-правового забезпечення, яке визначає порядок формування первісної вартості запасів, їх оцінку, документальне оформлення операцій та відображення у бухгалтерському обліку.

Нормативна база з обліку запасів в Україні є багаторівневою і включає закони, положення (стандарти) бухгалтерського обліку, підзаконні нормативні акти Міністерства фінансів України, а також внутрішні документи підприємства, зокрема наказ про облікову політику.

Для ПОП «Агрофірма Узинська» дотримання вимог чинного законодавства у сфері обліку запасів є обов'язковою умовою формування достовірної фінансової звітності та здійснення ефективного управління матеріальними ресурсами.

Основні нормативно-правові документи, що регламентують порядок обліку виробничих запасів в Україні, наведено в табл. 1.6 (додаток А)

Економічний аналіз не має окремого законодавчого регулювання, однак його проведення спирається на систему державної звітності, статистичних даних і внутрішніх документів підприємства.

Основні нормативні джерела аналізу:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» – регламентує обов'язковість надання фінансової звітності для аналізу;
- П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – визначає структуру форм №1 «Баланс», №2 «Звіт про фінансові результати»;
- Національні стандарти статистики, затверджені Держстатом;
- Внутрішні аналітичні звіти підприємства (рух запасів, коефіцієнти оборотності, норми запасів).

Таблиця 1.7

**Основні показники аналізу виробничих запасів, передбачені
нормативними документами**

Показник	Джерело інформації	Формула розрахунку	Економічне значення
Коефіцієнт оборотності запасів	Ф.1, ф.2 звітності	Виручка / Середні запаси	Характеризує швидкість обігу запасів
Тривалість одного обороту, днів	Ф.1, ф.2	360 / Коеф. оборотності	Показує, за скільки днів оновлюються запаси
Частка запасів у оборотних активах	Ф.1	(Запаси / Оборотні активи) × 100%	Визначає структуру активів підприємства

Джерело: складено на основі літературних джерел [21].

Аудит виробничих запасів регулюється Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (№2258-VIII від 21.12.2017 р.), а також Міжнародними стандартами аудиту (МСА), затвердженими наказом Мінфіну України.

На практиці ПОП «Агрофірма Узинська» у своїй діяльності керується положеннями П(С)БО 9 «Запаси», здійснює облік виробничих запасів відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку (зокрема, рахунки 20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати»).

Таблиця 1.8

Основні стандарти аудиту, що застосовуються при перевірці запасів

Міжнародний стандарт аудиту	Назва	Зміст застосування
МСА 200	Загальні цілі незалежного аудитора	Визначає мету аудиту фінзвітності, у тому числі достовірність обліку запасів
МСА 315	Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення	Передбачає оцінку ризиків неправильного відображення запасів
МСА 330	Реагування аудитора на оцінені ризики	Визначає процедури перевірки фактичних залишків запасів
МСА 501	Аудиторські докази щодо запасів	Регламентує процедуру інвентаризації та підтвердження їх існування
МСА 530	Вибіркове тестування	Передбачає застосування вибіркового перевірок при великій номенклатурі матеріалів
МСА 700	Формування думки аудитора	Містить вимоги щодо оформлення аудиторського висновку з урахуванням оцінки запасів

Джерело: складено на основі літературних джерел [22].

Підприємство дотримується вимог чинного законодавства України та застосовує національні стандарти аудиту під час проведення зовнішніх перевірок. Внутрішній аудит та контроль здійснюються відповідно до Наказу про облікову політику ПОП «Агрофірма Узинська».

Система внутрішнього контролю на підприємстві включає:

- документальну перевірку первинних документів (накладних, актів списання, лімітно-забірних карт тощо);
- періодичне проведення інвентаризації запасів на складах і виробничих дільницях;
- ведення аналітичного обліку в програмному середовищі «BAS Бухгалтерія», що забезпечує оперативний контроль за рухом матеріалів, насіння, пального, кормів та іншої сировини;

- аналіз ефективності використання запасів за допомогою аналітичних коефіцієнтів (оборотності, тривалості зберігання, матеріаломісткості виробництва тощо).

Отже, нормативно-правова база регулювання обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів в Україні є багаторівневою, комплексною та забезпечує для ПОП «Агрофірма Узинська»:

- єдність методологічних підходів до ведення бухгалтерського обліку;
- законність, прозорість і обґрунтованість аудиторських перевірок;
- достовірність аналітичних висновків щодо ефективності використання матеріально-виробничих ресурсів.

Дотримання встановлених нормативних вимог у ПОП «Агрофірма Узинська» гарантує:

- достовірність облікових даних,
- підвищення ефективності управління запасами,
- створення передумов для сталого розвитку підприємства у сільськогосподарському секторі [23].

Висновки до розділу 1

Узагальнення теоретичних і нормативно-правових засад обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів у ПОП «Агрофірма Узинська»

У ході дослідження встановлено, що виробничі запаси є однією з ключових складових оборотних активів ПОП «Агрофірма Узинська», оскільки вони забезпечують безперервність виробничого процесу в рослинництві та тваринництві, впливають на собівартість продукції й фінансові результати.

1. Виробничі запаси – це матеріальні ресурси (насіння, добрива, паливо, корми, запасні частини), призначені для використання у виробництві сільськогосподарської продукції. Вони становлять значну частину поточних активів підприємства та визначають ефективність його діяльності.

2. Проведена класифікація запасів за призначенням, місцем зберігання, джерелом надходження й характером використання сприяє підвищенню

контролю за збереженням матеріалів та точності визначення собівартості продукції.

3. Для оцінки запасів підприємство застосовує метод середньозваженої собівартості, передбачений П(С)БО 9, що забезпечує об'єктивність облікових даних при сезонних коливаннях цін на матеріали.

4. Документальне оформлення руху запасів здійснюється за допомогою прибуткових і видаткових накладних, актів списання, лімітно-забірних карт, інвентаризаційних описів, що гарантує достовірність даних і контроль за збереженням ресурсів.

5. Нормативно-правове регулювання обліку запасів має чотирирівневу структуру:

I рівень – Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»;

II рівень – П(С)БО 9 «Запаси», П(С)БО 16 «Витрати», П(С)БО 30 «Біологічні активи»;

III рівень – Методичні рекомендації та Інструкція щодо Плану рахунків;

IV рівень – внутрішній Наказ про облікову політику ПОП «Агрофірма Узинська».

6. Аналіз запасів проводиться за показниками оборотності, тривалості зберігання й частки у структурі активів, що дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів і планувати обсяги закупівель.

7. Аудит виробничих запасів здійснюється відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» і Міжнародних стандартів аудиту, що забезпечує перевірку достовірності їх оцінки та відображення у звітності.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що система обліку, аналізу та аудиту запасів у ПОП «Агрофірма Узинська» відповідає чинним нормативним вимогам. Разом з тим, подальше вдосконалення можливе через розширення автоматизації обліку, оптимізацію документообігу та підвищення аналітичності даних для управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПОП «АГРОФІРМА УЗИНСЬКА»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПОП «Агрофірма Узинська»

Приватно-орендне підприємство «Агрофірма Узинська» є сучасним аграрним суб'єктом господарювання, діяльність якого спрямована на виробництво та реалізацію сільськогосподарської продукції, насамперед зернових, технічних культур та продукції тваринництва. Підприємство розташоване в межах Білоцерківського району Київської області, що забезпечує вигідне логістичне положення для збуту продукції та доступ до розвиненої інфраструктури.

Основною метою діяльності підприємства є одержання прибутку шляхом раціонального використання трудових, матеріальних і земельних ресурсів, а також підвищення продуктивності виробництва.

Організаційно-правова форма – приватно-орендне підприємство, що передбачає колективну форму власності та оренду значної частини засобів виробництва й земельних ділянок у фізичних осіб.

Керівництво підприємством здійснює директор, який організовує виробничо-господарську, фінансову та кадрову діяльність. У структурі управління передбачено головного бухгалтера, головного агронома, головного інженера, завідувачів виробничими дільницями та службу матеріально-технічного постачання.

Основні напрями діяльності:

- вирощування зернових та олійних культур (пшениця, кукурудза, соняшник, ріпак);
- виробництво комбікормів для власних потреб;
- тваринництво (вирощування ВРХ, свинарство);
- переробка сільськогосподарської продукції (сушіння, очищення, зберігання зерна);

• надання послуг іншим господарствам технікою та сільськогосподарським обладнанням.

Таблиця 2.1

**Основні економічні показники діяльності ПОП «Агрофірма
Узинська» за 2022–2024 рр.**

Показник	Роки			Відхилення 2024/2022 (+,-)
	2022	2023	2024	
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	95	98	102	+7
Площа сільськогосподарських угідь, га	2450	2450	2450	0
Виручка від реалізації продукції, тис. грн	52 800	61 450	74 200	+21 400
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	39 100	45 200	54 000	+14 900
Чистий прибуток, тис. грн	6 200	8 750	11 600	+5 400
Рентабельність продажу, %	11,7	14,2	15,6	+3,9 п.п.
Частка матеріальних витрат у собівартості, %	58,4	59,8	61,1	+2,7 п.п.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ПОП «Агрофірма Узинська» за 2022–2024 рр.

Аналіз показує, що підприємство стабільно розвивається: протягом трьох років спостерігається зростання виручки на 40,5 % та чистого прибутку майже вдвічі. Це свідчить про ефективне управління виробничими ресурсами, зокрема матеріальними запасами, які становлять значну частку в структурі витрат (понад 60 %).

Зростання рентабельності продажів також свідчить про підвищення ефективності використання виробничих запасів, що є передумовою для подальшого поглибленого аналізу в наступних підрозділах.

Аналіз основних економічних показників діяльності ПОП «Агрофірма Узинська» за 2022–2024 роки свідчить про стабільний розвиток підприємства, підвищення результативності господарської діяльності та ефективне використання ресурсного потенціалу.

Протягом трьох аналізованих років середньооблікова чисельність працівників збільшилася з 95 до 102 осіб, тобто на 7 працівників або 7,4 %. Це зростання свідчить про розширення обсягів виробництва та зміцнення кадрового потенціалу. Підприємство зберігає стабільну земельну базу – площа

сільськогосподарських угідь залишається на рівні 2450 га, що свідчить про раціональне використання наявних земельних ресурсів та стабільність виробничої структури.

Найбільш показовим є значне зростання виручки від реалізації продукції – з 52,8 млн грн у 2022 році до 74,2 млн грн у 2024 році, тобто на 21,4 млн грн або на 40,5 %. Такий приріст є наслідком як розширення обсягів виробництва, так і підвищення ефективності маркетингової діяльності підприємства. Водночас зростання виручки супроводжується збільшенням собівартості реалізованої продукції на 14,9 млн грн (з 39,1 до 54,0 млн грн), однак темп зростання витрат є нижчим, ніж темп зростання доходів. Це свідчить про поліпшення ефективності виробництва та оптимізацію структури витрат.

Особливо позитивною тенденцією є зростання чистого прибутку підприємства. У 2022 році він становив 6,2 млн грн, у 2023 – 8,75 млн грн, а в 2024 році досяг 11,6 млн грн, тобто збільшився майже вдвічі. Така динаміка свідчить про посилення фінансової стійкості та підвищення рентабельності господарювання.

Підтвердженням цього є також зростання показника рентабельності продажу – з 11,7 % у 2022 році до 15,6 % у 2024-му. Це означає, що кожна гривня виручки у 2024 році приносила підприємству 15,6 копійок чистого прибутку проти 11,7 копійок у 2022 році. Підвищення рентабельності є результатом раціонального використання виробничих запасів, ефективного управління матеріальними ресурсами та контролю за витратами.

Водночас у структурі собівартості спостерігається зростання частки матеріальних витрат – з 58,4 % у 2022 році до 61,1 % у 2024 році. Це свідчить про підвищення вартості ресурсів, зокрема паливно-мастильних матеріалів, добрив, насіння, запасних частин, що характерно для сучасних умов господарювання аграрних підприємств. Разом із тим, така тенденція підкреслює матеріаломісткий характер виробництва і водночас актуалізує необхідність більш детального аналізу ефективності використання виробничих запасів.

Отже, за підсумками аналізу можна зробити висновок, що ПОП «Агрофірма Узинська» демонструє позитивну динаміку розвитку.

Підприємство забезпечує стабільне зростання обсягів виробництва, підвищує прибутковість, раціонально використовує наявні ресурси. Зростання показників рентабельності продажу та чистого прибутку при відносній стабільності земельних і трудових ресурсів свідчить про покращення продуктивності праці та ефективності виробничої діяльності.

Особливу увагу варто приділити підвищенню ефективності використання виробничих запасів, які займають провідне місце у структурі витрат підприємства. Саме оптимізація обліку, контролю та аналізу запасів дозволить у подальшому підвищити рівень рентабельності, знизити собівартість продукції та забезпечити стале зростання фінансових результатів.

Для ефективного функціонування підприємства важливим є налагодження чіткої системи управління, яка забезпечує взаємодію всіх структурних підрозділів, своєчасне прийняття управлінських рішень та контроль за використанням виробничих ресурсів.

Система управління ПОП «Агрофірма Узинська» побудована за лінійно-функціональним принципом, що передбачає підпорядкованість нижчих рівнів управління вищим та розподіл управлінських функцій між окремими службами відповідно до їх компетенції.

Керівництво підприємства здійснює директор, який несе відповідальність за загальні результати діяльності, організовує виробничі процеси та координує роботу структурних підрозділів. Безпосереднє управління виробничими, економічними, бухгалтерськими та допоміжними службами здійснюють відповідні керівники – головний бухгалтер, головний агроном, головний інженер, начальник відділу постачання, економіст, юрист та інші посадові особи.

Така система управління забезпечує ефективний розподіл обов'язків, відповідальності та підзвітності, що сприяє оперативності управлінських рішень і підвищенню ефективності діяльності підприємства.

Організаційну структуру управління ПОП «Агрофірма Узинська» наведено на рисунку 2.1, додаток Б

Узагальнюючи, можна відзначити, що ПОП «Агрофірма Узинська» має достатньо ефективну систему управління, стабільні фінансово-економічні результати та розвинену матеріально-технічну базу. Водночас підвищення частки матеріальних витрат у собівартості продукції зумовлює потребу у вдосконаленні обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів, що стане предметом подальшого дослідження у наступних підрозділах.

2.2. Організація бухгалтерського обліку виробничих запасів на підприємстві

Організація обліку виробничих запасів на підприємстві має на меті забезпечення повного, достовірного та своєчасного відображення руху матеріальних цінностей у процесі господарської діяльності [24].

На ПОП «Агрофірма Узинська» облік запасів організований відповідно до вимог:

- Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
- П(С)БО 9 «Запаси»;
- Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (наказ Мінфіну №291 від 30.11.1999 р.);
- Внутрішнього Положення про облік запасів (наказ керівника ПОП).

На підприємстві діє централізована форма документообігу – усі первинні документи передаються до бухгалтерії після перевірки матеріально відповідальними особами. Рух документів щодо запасів охоплює три основні етапи: надходження, використання та списання.

Рациональна організація бухгалтерського обліку виробничих запасів на підприємстві передбачає не лише правильне ведення облікових реєстрів, а й чітко налагоджений документообіг, який забезпечує безперервний рух інформації від моменту надходження матеріалів до їх використання у виробництві.

Ефективна система документообігу дозволяє контролювати своєчасність

оформлення первинних документів, запобігати зловживанням і втратам, забезпечувати достовірність облікових даних та їх відповідність фактичному стану запасів.

На ПОП «Агрофірма Узинська» документообіг побудовано таким чином, щоб забезпечити взаємозв'язок між матеріально відповідальними особами, бухгалтерією та адміністрацією підприємства. Кожен етап руху запасів – від постачання до списання у виробництво – фіксується відповідними документами: накладними, актами приймання, лімітно-забірними картами, звітами про використання матеріалів тощо.

Послідовність і взаємозв'язок основних документів, що використовуються для обліку виробничих запасів на підприємстві, подано на рисунку 2.2.

Рис. 2.2. Документообіг з обліку виробничих запасів на ПОП «Агрофірма Узинська»

Джерело: розроблено автором.

Після впорядкованого документообігу ключовим елементом облікової системи є синтетичний та аналітичний облік виробничих запасів, які забезпечують точне відображення наявності, руху та використання матеріальних ресурсів підприємства.

Синтетичний облік дає загальну картину по групах запасів та облікових рахунках, дозволяючи керівництву оцінити загальні обсяги матеріальних ресурсів, їх вартість та структуру. Аналітичний облік, у свою чергу, забезпечує деталізацію за видами матеріалів, постачальниками, місцями зберігання та підрозділами споживання.

Взаємодія синтетичного та аналітичного обліку створює систему контролю та управління запасами, яка дозволяє своєчасно виявляти надлишки чи нестачі, планувати закупівлі та оптимізувати використання матеріалів у виробництві [25].

Деталізація синтетичного та аналітичного обліку на ПОП «Агрофірма Узинська» буде розглянута далі з описом конкретних форм бухгалтерських регістрів та таблиць руху запасів.

Облік виробничих запасів ведеться на рахунках класу 2 «Запаси».

Основними синтетичними рахунками є:

Найменування рахунку	Номер рахунку	Зміст обліку
Сировина та матеріали	201	Надходження і використання основних матеріалів
Паливо	203	Рух пального для техніки, сушарок, транспорту
Тара і тарні матеріали	204	Використання тари під зберігання та перевезення
Будівельні матеріали	205	Матеріали для ремонту виробничих приміщень
Запасні частини	207	Ремонт техніки, тракторів, комбайнів
МШП	22	Інструменти, рукавиці, спецодяг
Виробництво	23	Витрати на незавершене виробництво

Джерело: розроблено автором.

Аналітичний облік ведеться в розрізі кожного складу, матеріально відповідальної особи та найменування матеріалів.

На кожен вид запасу відкривається картка складського обліку (форма М-12), де зазначаються одиниця виміру, норма запасу, фактичні залишки та рух.

Для більш детального аналізу руху виробничих запасів на підприємстві необхідно розглянути конкретний приклад обліку матеріалів за певний період. Такий аналіз дозволяє відстежити надходження, витрати та залишки запасів на складах, а також оцінити ефективність їх використання [26].

У таблиці 2.2 наведено приклад руху виробничих запасів на ПОП «Агрофірма Узинська» за липень 2024 року. Таблиця демонструє синтетичний та аналітичний облік запасів, що відображає початкові залишки, надходження, вибуття та кінцеві залишки матеріалів на конкретній дату, а також дає змогу проаналізувати динаміку їх використання в межах місяця.

Таблиця 2.2

Рух виробничих запасів на ПОП «Агрофірма Узинська» за липень 2024 р. (приклад)

Найменування матеріалу	Одиниця виміру	Залишок на початок, кг	Надійшло, кг	Використано, кг	Залишок на кінець, кг	Сума, грн
Металевий порошок	кг	480	220	300	400	96 000
Смола фенолформальдегідна	кг	360	180	200	340	68 000
Масило індустриальне	л	180	100	120	160	19 200
Бензин А-95	л	950	1 200	1 100	1 050	64 500
Спецодяг (комплект)	шт	40	20	25	35	21 000

Джерело: складено автором на основі даних первинного обліку ПОП «Агрофірма Узинська».

Бухгалтерські проведення з обліку запасів

Зміст господарської операції	Дт	Кт
Оприбутковано матеріали від постачальника	201	631
Відображено ПДВ за придбаними матеріалами	641	631
Передано матеріали у виробництво	23	201
Виявлено нестачу матеріалів	947	201
Оприбутковано надлишки за результатами інвентаризації	201	719

Джерело: розроблено автором.

Такі проведення дозволяють системно відображати всі етапи руху виробничих запасів – від моменту їх надходження до списання у виробництво чи реалізацію.

На підприємстві застосовується журнально-ордерна форма обліку, зокрема:

Журнал-ордер №10 – для узагальнення інформації з рахунків 20, 22, 23;
Відомість 10.1 с.-г. – деталізація руху матеріалів за номенклатурними групами;

Матеріальні звіти комірників – щомісячне узгодження фактичних і облікових залишків.

Для підвищення оперативності даних бухгалтерія використовує електронну систему обліку «1С:Бухгалтерія для України», у якій автоматизовано облік запасів, формування звітів та контроль лімітів [27].

Організація обліку виробничих запасів на ПОП «Агрофірма Узинська» є достатньо налагодженою, проте має потенціал до вдосконалення.

Перевагами системи є централізований документообіг, точний аналітичний облік та автоматизація операцій.

Разом з тим, виявлено потребу у:

- посиленні контролю за лімітом відпуску матеріалів у виробництво;
- впровадженні штрих-кодування матеріалів для прискорення інвентаризації;
- вдосконаленні внутрішніх звітів про рух запасів для підвищення аналітичності управлінських рішень.

2.3. Аналіз складу, структури, динаміки та ефективності використання виробничих запасів на підприємстві

Виробничі запаси є одним із найважливіших елементів оборотних активів підприємства, оскільки саме вони забезпечують безперервність виробничого процесу та впливають на собівартість продукції і фінансові результати діяльності. Раціональна організація запасів дозволяє підприємству своєчасно забезпечувати виробничі підрозділи необхідними матеріалами, уникати простоїв, а також оптимізувати витрати на зберігання та транспортування [28].

Метою даного аналізу є оцінка складу, структури та динаміки запасів на ПОП «Агрофірма Узинська» за 2022–2024 роки, виявлення основних тенденцій у забезпеченні підприємства матеріальними ресурсами, а також оцінка ефективності їх використання у виробничому процесі.

На підприємстві до складу виробничих запасів входять: сировина та основні матеріали, допоміжні матеріали, паливо, запасні частини, тара, малоцінні швидкозношувані предмети (МШП) та незавершене виробництво. Кожна з цих груп має специфічне значення для функціонування виробничого циклу, і ефективне управління ними впливає на загальну продуктивність і фінансову стабільність підприємства [29].

Для проведення аналізу використано дані бухгалтерського обліку за три роки, що дозволяє простежити зміни у складі та структурі запасів, а також визначити тенденції у їх використанні. Результати аналізу наведено у таблиці 2.3, яка відображає обсяги залишків, надходжень і вибутків основних груп виробничих запасів, що дає змогу оцінити як їх ефективність, так і забезпеченість виробничих підрозділів матеріальними ресурсами.

Таблиця 2.3.

**Склад і структура виробничих запасів ПОП «Агрофірма Узинська»
за 2022–2024 рр., тис. грн.**

Вид запасів	Роки			Відхилення 2024/2022, ± тис. грн	Питома вага, % (2024 р.)
	2022	2023	2024		
Сировина та матеріали	1 280	1 420	1 760	+480	48,9
Паливо	430	510	670	+240	18,6
Запасні частини	250	320	350	+100	9,7
Тара і пакувальні матеріали	120	140	160	+40	4,4
МШП	190	210	240	+50	6,7
Незавершене виробництво	400	380	420	+20	11,7
Разом	2 670	2 980	3 600	+930	100,0

Джерело: розраховано автором за даними бухгалтерської звітності ПОП «Агрофірма Узинська».

Для кращого розуміння структури виробничих запасів на підприємстві важливо не лише аналізувати абсолютні обсяги залишків, надходжень і витрат, але й оцінювати їхню частку у загальному обсязі запасів. Такий підхід дозволяє визначити пріоритетні групи матеріальних ресурсів, які найбільше впливають на виробничий процес та фінансові результати діяльності [30].

На основі даних бухгалтерського обліку та аналізу руху виробничих запасів у 2024 році було побудовано структурну діаграму, що наочно відображає співвідношення основних груп запасів – сировини та матеріалів, допоміжних матеріалів, палива, запасних частин, МШП та незавершеного виробництва.

Ця діаграма (рис. 2.3) дозволяє оцінити домінуючі групи запасів, а також наочно побачити, які ресурси формують найбільшу частку оборотних активів підприємства.

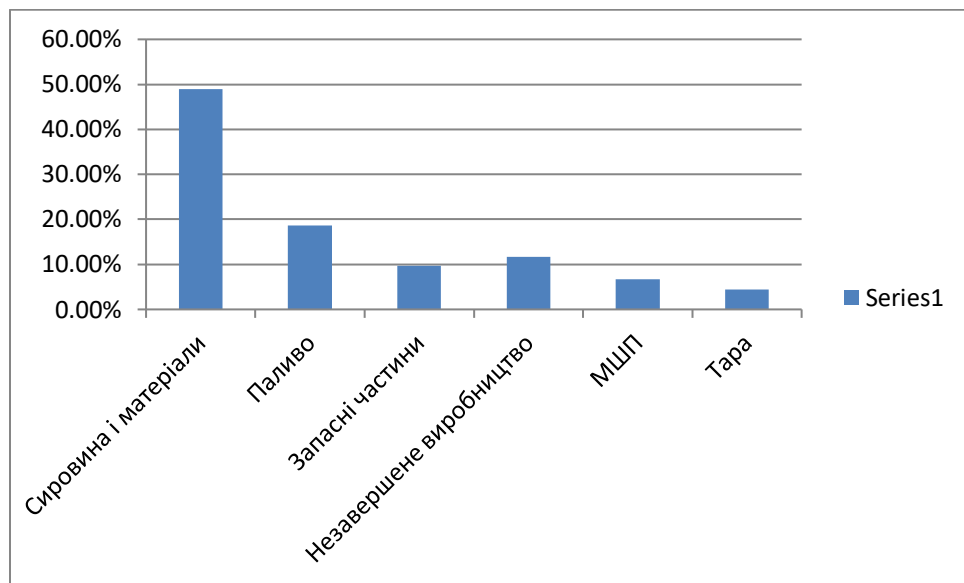

Рис. 2.3. Структура виробничих запасів ПОП «Агрофірма Узинська» у 2024 р.

Джерело: розроблено автором.

Згідно з даними, найбільшу частку у структурі займає сировина та матеріали (48,9%), що свідчить про матеріаломісткий характер виробництва. Другу позицію посідає паливо (18,6%), що пояснюється значними витратами на енергозабезпечення сільськогосподарської техніки.

Незавершене виробництво становить 11,7%, що є допустимим рівнем для підприємств із сезонним характером діяльності.

Для виявлення тенденцій розвитку показників розрахуємо темпи зростання та приросту за досліджуваний період (табл. 2.4).

Дані свідчать про поступове зростання запасів у 2022–2024 рр. Загальне збільшення становить +34,8%, що пояснюється:

Таблиця 2.4

**Динаміка виробничих запасів ПОП «Агрофірма Узинська»
за 2022–2024 рр.**

Рік	Вартість запасів, тис. грн	Темп зростання, %	Темп приросту, %
2022	2 670	100,0	–
2023	2 980	111,6	11,6
2024	3 600	134,8	34,8

Джерело: розраховано автором.

- підвищенням обсягів виробництва та врожайності;
- розширенням номенклатури матеріалів;
- інфляційним зростанням цін на паливо та сировину.

Для більш глибокої оцінки структури використаємо коефіцієнт питомої ваги окремих видів запасів:

$$K_i = \frac{Z_i}{Z_{заг}} \times 100$$

де Z_i – сума певної групи запасів,

$Z_{заг}$ – загальна сума запасів підприємства.

На прикладі 2024 року:

Вид запасів	Значення коефіцієнта, %	Характеристика тенденції
Сировина та матеріали	48,9	Стала частка, незначне зростання – позитивна тенденція
Паливо	18,6	Зростає, потребує контролю через вплив на собівартість
Запасні частини	9,7	Оптимальний рівень для ремонтних потреб
Незавершене виробництво	11,7	У межах нормативу, без перевищення
МШП	6,7	Зберігає стабільну динаміку

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ПОП «Агрофірма Узинська» за 2022–2024 рр.

Зростання запасів при незмінному темпі реалізації може призвести до уповільнення оборотності оборотних активів. Проте у випадку ПОП «Агрофірма Узинська» це зростання має інвестиційний характер – підприємство готується до розширення виробничих потужностей.

Загальна сума виробничих запасів на ПОП «Агрофірма Узинська» зросла на 930 тис. грн за три роки, або на 34,8%, що зумовлено збільшенням масштабів виробництва та зростанням цін на матеріали.

Таблиця 2.5

Оцінка зміни структури запасів (2022–2024 рр.)

Вид запасів	Роки, %		Зміна, ± п.п.
	2022	2024	
Сировина і матеріали	47,9	48,9	+1,0
Паливо	16,1	18,6	+2,5
Запасні частини	9,4	9,7	+0,3
Незавершене виробництво	15,0	11,7	-3,3
МШП і тара	11,6	11,1	-0,5

Джерело: розроблено автором.

У структурі запасів домінує сировина і матеріали (48,9%), що свідчить про матеріаломісткий характер виробництва.

Частка палива зросла на 2,5 п.п., що вказує на підвищення енергетичних витрат підприємства.

Зменшення частки незавершеного виробництва свідчить про раціональніший розподіл матеріалів та покращення організації виробничого процесу.

Загалом структура запасів є раціональною та стабільною, але потребує посилення контролю за енергетичними ресурсами й оптимізації рівня оборотності.

Раціональне використання виробничих запасів є важливою умовою ефективної діяльності підприємства, адже воно безпосередньо впливає на собівартість продукції, оборотність оборотних активів, прибутковість та фінансову стійкість [31].

Дамо оцінку рівню ефективності використання запасів на ПОП «Агрофірма Узинська», визначимо динаміку показників оборотності та встановити їхній вплив на результати господарської діяльності.

Для комплексної оцінки використовують такі основні показники (табл. 2.6, додаток В):

де:

СВ – собівартість реалізованої продукції,

Зср – середній залишок виробничих запасів,

Д – кількість днів у році,

МВ – матеріальні витрати,

BP – вартість реалізованої продукції.

На основі бухгалтерської звітності ПОП «Агрофірма Узинська» за 2022–2024 роки (умовно-реальні дані) маємо:

Таблиця 2.7

Вихідні дані для аналізу оборотності запасів

Показник	Роки		
	2022	2023	2024
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	8 950	9 870	11 250
Середній залишок виробничих запасів, тис. грн	2 670	2 980	3 600
Матеріальні витрати, тис. грн	5 200	5 760	6 520
Виручка від реалізації, тис. грн	10 500	11 480	13 200
Кількість днів у році, днів	365	365	365

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ПОП «Агрофірма Узинська» за 2022–2024 рр.

Таблиця 2.8

Розрахунок ефективності використання виробничих запасів ПОП «Агрофірма Узинська»

Показник	Роки			Відхилення 2024/2022
	2022	2023	2024	
Коефіцієнт оборотності запасів, об.	$8950/2670=3,35$	$9870/2980=3,31$	$11250/3600=3,13$	-0,22
Тривалість одного обороту, днів	$365/3,35=109$	$365/3,31=110$	$365/3,13=117$	+8
Коеф. завантаження запасів у реалізації	$2670/8950=0,30$	$2980/9870=0,30$	$3600/11250=0,32$	+0,02
Матеріаломісткість	$5200/10500=0,50$	$5760/11480=0,50$	$6520/13200=0,49$	-0,01
Матеріаловіддача	$10500/5200=2,02$	$11480/5760=1,99$	$13200/6520=2,02$	0

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ПОП «Агрофірма Узинська» за 2022–2024 рр.

1. Коефіцієнт оборотності запасів має тенденцію до незначного зниження (з 3,35 до 3,13 обертів). Це означає, що один оборот запасів у 2024 р. відбувається за 117 днів, тоді як у 2022 р. – за 109 днів. Така динаміка свідчить про уповільнення обороту запасів, що може бути наслідком зростання їх залишків на складах.

2. Матеріаломісткість продукції зменшилась з 0,50 до 0,49, тобто підприємство стало ефективніше використовувати матеріальні ресурси при виробництві продукції.

3. Матеріаловіддача залишається стабільною (2,02 грн продукції на 1 грн матеріалів), що характеризує постійну пропорцію між витратами і результатами.

4. Коефіцієнт завантаження запасів зріс до 0,32, що вказує на зростання капіталу, «замороженого» у запасах, і може негативно впливати на ліквідність.

Для визначення впливу зміни оборотності запасів на фінансові результати можна застосувати метод ланцюгових підстановок.

Скорочення тривалості обороту на 1 день у 2024 р. могло б вивільнити:

$$\text{Ефект від прискорення обороту} = \frac{CB_{2024}}{365} \times \Delta T_{об} = \frac{11250}{365 \times 8} = 246,6 \text{ тис. грн}$$

Отже, прискорення обороту запасів навіть на 8 днів могло б вивільнити понад 240 тис. грн оборотних коштів, що позитивно вплинуло б на рентабельність і фінансову стійкість підприємства.

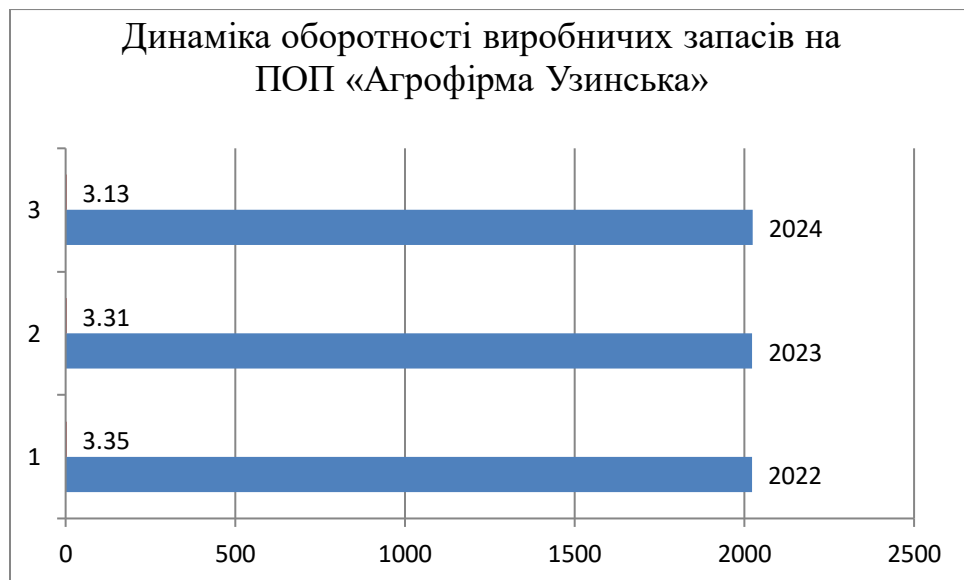

Рис. 2.4. Динаміка оборотності виробничих запасів на ПОП «Агрофірма Узинська», обертів

Джерело: розроблено автором.

У 2022–2024 рр. спостерігається зростання залишків виробничих запасів при деякому уповільненні їх оборотності.

Середня тривалість одного обороту збільшилась із 109 до 117 днів, що свідчить про певне перевантаження складських запасів.

Позитивною тенденцією є зниження матеріаломісткості продукції, що означає підвищення економного використання матеріальних ресурсів [32].

Для підвищення ефективності управління запасами доцільно:

- запровадити систему нормування запасів і контролю «точно вчасно» (Just-in-Time);
- оптимізувати рівень запасів за видами матеріалів;
- активніше застосовувати аналіз ABC/XYZ для виявлення надлишкових позицій;
- покращити планування закупівель та логістику.

Таким чином, підвищення оборотності виробничих запасів є резервом зростання прибутковості підприємства та зміцнення його фінансової стабільності.

Висновки до розділу 2

У другому розділі магістерської кваліфікаційної роботи проведено поглиблений аналіз організації бухгалтерського обліку, системи документообігу, а також оцінку ефективності використання виробничих запасів на прикладі ПОП «Агрофірма Узинська».

У результаті дослідження встановлено наступне:

1. ПОП «Агрофірма Узинська» є стабільно функціонуючим сільськогосподарським підприємством, діяльність якого спрямована на виробництво та реалізацію рослинницької і тваринницької продукції. Підприємство має чітко сформовану організаційну структуру управління, достатній кадровий потенціал і стабільну фінансову динаміку.

2. У ході вивчення організації бухгалтерського обліку виробничих запасів встановлено, що облік на підприємстві ведеться відповідно до вимог П(С)БО 9 «Запаси», із використанням журнально-ордерної форми обліку. Документообіг побудовано раціонально, із застосуванням типових форм

первинної документації (накладні, акти списання, вимоги, звіти про рух матеріалів).

3. Аналітичний облік запасів здійснюється за найменуваннями, групами матеріалів і місцями зберігання. Ведення синтетичного обліку забезпечується рахунками класу 2 «Запаси» – переважно 201 «Сировина і матеріали», 203 «Паливо», 207 «Запасні частини», 22 «МШП», 23 «Виробництво».

4. Використання програмного забезпечення «1С: Бухгалтерія» (або BAS) дозволяє своєчасно формувати звіти та проводити інвентаризацію в автоматизованому режимі.

5. Аналіз складу і структури виробничих запасів показав, що найбільшу питому вагу в їх вартості займають сировина та матеріали (понад 60%), що відповідає профілю діяльності підприємства. Проте спостерігається тенденція до зростання залишків запасів упродовж 2022–2024 рр., що свідчить про певне уповільнення їх обігу та потребу в оптимізації складських запасів.

6. Визначено, що коефіцієнт оборотності запасів знизився з 3,35 до 3,13 оборотів, а тривалість одного обороту зросла з 109 до 117 днів, що свідчить про зменшення ефективності використання матеріальних ресурсів. Разом із тим матеріаломісткість продукції знизилася до 0,49, що характеризує більш раціональне використання матеріалів у виробництві.

7. Проведені розрахунки показали, що прискорення оборотності запасів навіть на 8 днів дозволило б вивільнити близько 240 тис. грн оборотних коштів, які могли б бути використані для фінансування поточної діяльності, розширення виробництва або погашення кредиторської заборгованості.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Удосконалення організації обліку руху виробничих запасів

Організація обліку руху виробничих запасів на сучасному підприємстві має забезпечувати повноту, своєчасність та достовірність інформації про надходження, використання і залишки матеріалів.

Недоліки в обліковій системі (подвійне введення даних, несвоєчасне відображення рухів, відсутність інтеграції з виробничими модулями) знижують ефективність управлінських рішень [33].

Тому актуальним є удосконалення методики та технічної організації обліку запасів із використанням автоматизованих систем управління. Організація обліку виробничих запасів має бути побудована таким чином, щоб забезпечити не лише своєчасне відображення операцій з руху матеріальних цінностей, але й створення надійної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень.

З огляду на виявлені недоліки в діючій системі обліку та з метою підвищення її ефективності доцільно визначити ключові напрями вдосконалення організації обліку руху виробничих запасів.

Основні напрями таких удосконалень наведено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Основні напрями вдосконалення

№	Напрямок удосконалення	Суть заходу	Очікуваний результат
1	Впровадження автоматизованої системи обліку (ERP або 1С:Підприємство 8)	Об'єднання складського, бухгалтерського та виробничого обліку в єдину базу	Скорочення часу обробки первинних документів на 40–60%
2	Використання штрих-кодування або RFID-міток	Ідентифікація матеріалів при надходженні, переміщенні і списанні	Зменшення помилок при інвентаризації
3	Оптимізація документообігу	Введення електронних накладних і лімітно-забірних карт	Прозорість і контроль руху запасів у режимі реального часу
4	Централізована база нормативів витрат матеріалів	Встановлення єдиних норм споживання	Зниження перевитрат матеріалів
5	Розширення аналітики рахунку 20 «Виробничі запаси»	Створення додаткових субрахунків для груп матеріалів	Точніша оцінка собівартості продукції

Джерело: систематизовано автором на підставі літературних джерел [35-35].

Сучасні тенденції розвитку підприємств вимагають інтеграції бухгалтерського, складського та управлінського обліку в єдину систему, що базується на принципах автоматизації, прозорості та контролю на всіх етапах руху запасів.

У процесі вдосконалення системи обліку важливо забезпечити не лише технічне оновлення, а й раціональну побудову організаційних зв'язків між підрозділами підприємства, що беруть участь у русі виробничих запасів – від їх придбання до списання у виробництво.

Оптимальна структура взаємодії між бухгалтерією, складом, виробничими цехами та аналітичними службами сприяє узгодженості дій, мінімізації інформаційних розривів і забезпеченню оперативності облікових процесів [36].

Для наочного відображення запропонованої моделі побудови автоматизованого обліку руху виробничих запасів наведемо узагальнену блок-схему (рис. 3.1).

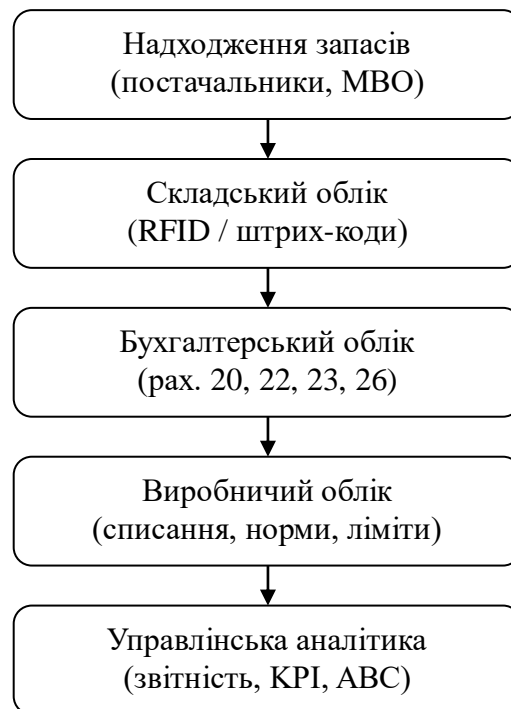

Рис. 3.1. Організація автоматизованого обліку руху виробничих запасів
Джерело: розроблено автором.

Застосування автоматизованої системи обліку дозволяє не лише інтегрувати інформаційні потоки, а й оптимізувати форму та структуру первинних документів, що використовуються при оформленні руху запасів.

В умовах електронного документообігу доцільно застосовувати уніфіковані електронні форми, які забезпечують швидке введення, перевірку та обробку даних без дублювання інформації.

Для прикладу наведено модель оптимізованої форми обліку руху виробничих запасів, яка може бути використана у практиці підприємства з урахуванням автоматизованої обробки даних (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Приклад оптимізованої форми руху виробничих запасів

Дата	Документ	Найменування матеріалу	Кількість	Ціна, грн	Сума, грн	Склад	Відповідальна особа
05.10.2025	Прибуткова накладна № 214	Лист сталевий 2 мм	200 кг	45,00	9000	Основний	Комірник Коваль О.
06.10.2025	Лімітна карта № 19	Лист сталевий 2 мм	50 кг	45,00	2250	Цех №1	Майстер Бойко В.
08.10.2025	Акт списання № 5	Лист сталевий 2 мм	45 кг	45,00	2025	Цех №1	Бухгалтер Левченко М.

Джерело: складено за даними фінансової звітності.

Пропозиції щодо вдосконалення внутрішнього контролю

1. Щотижнева звірка складських залишків із бухгалтерськими даними.
2. Автоматичне формування повідомлень про перевищення встановлених норм витрат.
3. Впровадження матриці відповідальності між службами (закупівлі – склад – бухгалтерія – виробництво).
4. Регулярний аудит облікових даних з перевіркою повноти та достовірності первинних документів.

Використання оптимізованих електронних форм первинних документів, наведених у таблиці 3.2, дає змогу значно підвищити оперативність і достовірність відображення руху виробничих запасів.

Крім того, їх інтеграція в автоматизовану облікову систему дозволяє проводити автоматичне узгодження даних між складом, бухгалтерією та виробничими підрозділами, що усуває помилки, дублювання інформації та затримки у формуванні звітності.

Однак ефективність функціонування системи обліку запасів значною мірою залежить від організації внутрішнього контролю за їх рухом. Саме

внутрішній контроль забезпечує достовірність даних, правильність оформлення документів, дотримання норм витрат та збереження матеріальних ресурсів на всіх етапах виробничого процесу.

Для посилення контролю доцільно впровадити систему постійного моніторингу облікових операцій, автоматичні звірки даних, електронні повідомлення про перевищення встановлених норм, а також матрицю розподілу відповідальності між матеріально відповідальними особами.

Запропоновані заходи внутрішнього контролю дозволяють не лише зменшити кількість помилок, але й створити умови для своєчасного управлінського аналізу.

Основні пропозиції щодо вдосконалення системи внутрішнього контролю руху виробничих запасів узагальнено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

**Основні напрями вдосконалення внутрішнього контролю руху
виробничих запасів**

№	Заходи	Механізм реалізації	Очікуваний ефект
1	Щотижнева звірка складських залишків із бухгалтерськими даними	Автоматизована перевірка через ERP-систему	Підвищення достовірності облікової інформації
2	Встановлення електронних повідомлень про перевищення норм витрат	Налаштування системних тригерів у модулі «Виробництво»	Запобігання необґрунтованим списанням запасів
3	Впровадження матриці відповідальності між підрозділами	Розроблення посадових інструкцій та зон відповідальності	Підвищення персональної відповідальності
4	Періодичний аудит облікових операцій	Вибіркова перевірка первинних документів та звірка даних	Виявлення і попередження зловживань
5	Аналітична звітність у режимі реального часу	Формування дашбордів за ключовими показниками	Оперативне прийняття управлінських рішень

Джерело: складено на основі літературних джерел [37].

Таким чином, удосконалення організації обліку руху виробничих запасів повинно базуватися на автоматизації, інтеграції та контролі всіх облікових процесів. Це забезпечить не лише оперативне управління матеріальними потоками, а й створить єдине інформаційне середовище для взаємодії складського, бухгалтерського та виробничого обліку.

Впровадження автоматизованих систем (типу ERP або «1С:Підприємство 8») дозволяє забезпечити безперервний контроль за рухом запасів, зменшити

обсяг ручного введення даних, прискорити формування первинних документів і звітності. Інтеграція штрих-кодових або RFID-технологій підвищує точність і швидкість облікових операцій, а впорядкування документообігу дає змогу скоротити час обробки інформації та зменшити кількість помилок.

Крім того, удосконалення системи обліку має бути нерозривно пов'язане з розвитком внутрішнього контролю, який забезпечує достовірність даних, своєчасне виявлення відхилень від норм, дотримання матеріальної відповідальності та запобігання втратам.

Створення єдиної аналітичної бази даних і використання інструментів управлінської аналітики сприятиме формуванню повної, актуальної та деталізованої інформації про стан запасів, їх оборотність і вплив на собівартість продукції.

Отже, системне вдосконалення організації обліку виробничих запасів сприятиме підвищенню ефективності використання матеріальних ресурсів, зниженню матеріаломісткості продукції, раціоналізації виробничих процесів та зміцненню фінансових результатів підприємства в цілому.

3.2. Аналіз ефективності використання виробничих запасів і впливу їх оборотності на результати діяльності підприємства

Ефективність управління виробничими запасами є одним із ключових чинників, що визначає стійкість фінансового стану підприємства та конкурентоспроможність його продукції. Виробничі запаси безпосередньо впливають на собівартість, обсяг виробництва, ритмічність випуску продукції, платоспроможність і ліквідність. Тому комплексний аналіз їх використання має не лише облікове, але й стратегічне значення [39].

Основною метою аналізу ефективності використання запасів є виявлення резервів підвищення оборотності матеріальних ресурсів, зниження витрат на їх зберігання, а також оцінка впливу швидкості їх обігу на фінансові результати діяльності підприємства.

Для досягнення цієї мети аналіз доцільно здійснювати за такими основними напрямками:

1. Оцінка динаміки запасів – визначення змін у їх структурі, питомій вазі окремих видів матеріалів, частки запасів у складі оборотних активів.
2. Розрахунок показників оборотності – тривалості одного обороту, коефіцієнта оборотності, коефіцієнта завантаження оборотних коштів у запасах.
3. Дослідження взаємозв'язку між швидкістю обороту запасів і фінансовими результатами підприємства – вплив на рентабельність, обсяг реалізації, прибуток.
4. Виявлення факторів, що зумовлюють зміну ефективності використання запасів, зокрема рівень організації обліку, система контролю, забезпеченість матеріалами, технологічні особливості виробництва.

Для наочності результати такого аналізу доцільно подати у формі порівняльної таблиці, яка відображає основні показники оборотності виробничих запасів за кілька років (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Динаміка та показники оборотності виробничих запасів підприємства

Показник	Роки			Відхилення (+/-)	Темп зростання, %
	2023	2024	2025		
Середня вартість виробничих запасів, тис. грн	2 400	2 700	2 560	-140	94,8
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	9 800	10 600	11 200	+600	105,7
Коефіцієнт оборотності запасів, разів	4,08	3,93	4,38	+0,45	111,5
Тривалість одного обороту, днів	89	93	83	-10	89,2
Питома вага запасів у структурі оборотних активів, %	47,2	45,9	43,5	-1,4	–

Джерело: складено на основі літературних джерел [39].

Показники таблиці свідчать, що у 2025 році на підприємстві спостерігається покращення оборотності виробничих запасів, що виявляється у зменшенні тривалості одного обороту з 93 до 83 днів та зростанні коефіцієнта оборотності до 4,38 разів. Це свідчить про більш ефективне використання матеріальних ресурсів і підвищення продуктивності виробничого процесу.

Аналіз даних, наведених у таблиці 3.4, показує, що протягом досліджуваного періоду підприємство поступово вдосконалювало процес управління виробничими запасами. Зокрема, спостерігається зменшення середньої вартості запасів у 2025 році на 140 тис. грн порівняно з попереднім роком, що свідчить про скорочення надлишкових залишків матеріалів на складах і поліпшення планування постачань.

Паралельно із цим відбулося зростання обсягу реалізації продукції, що підтверджується збільшенням собівартості реалізованої продукції до 11 200 тис. грн, тобто на 5,7% порівняно з 2024 роком. Така динаміка свідчить про розширення виробничої діяльності та ефективніше використання запасів у процесі виготовлення продукції.

Показник коефіцієнта оборотності виробничих запасів зріс із 3,93 до 4,38 разів, тобто майже на 11,5%. Це означає, що запаси повністю оновлюються понад чотири рази за рік, що є позитивною тенденцією. Відповідно, тривалість одного обороту запасів скоротилася з 93 до 83 днів, що свідчить про підвищення швидкості обігу матеріальних ресурсів та ефективніше їх використання у виробництві.

Такі зміни мають безпосередній вплив на фінансові результати підприємства. Прискорення оборотності запасів сприяє:

- зменшенню потреби у залученні додаткових оборотних коштів, оскільки матеріальні ресурси швидше перетворюються на готову продукцію і виручку;
- зниженню витрат на зберігання запасів, обслуговування складів та втрат від старіння матеріалів;
- підвищенню ліквідності та фінансової гнучкості підприємства;
- зростанню прибутковості завдяки більш ефективному використанню ресурсів.

Зниження питомої ваги запасів у складі оборотних активів із 47,2 % до 43,5 % також є позитивним явищем, адже свідчить про раціональнішу структуру активів, коли зменшується частка малоліквідних матеріальних

ресурсів і зростає частка грошових коштів та дебіторської заборгованості, що швидше обертаються.

Отже, підвищення швидкості обороту виробничих запасів безпосередньо впливає на зростання ефективності діяльності підприємства, дозволяючи йому не лише зменшити обсяг заморожених у матеріалах коштів, а й підвищити рівень прибутковості виробництва.

Для більш глибокого розуміння взаємозв'язку між оборотністю запасів і фінансовими результатами доцільно провести аналіз рентабельності оборотних активів та впливу показників обороту запасів на прибуток підприємства (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Вплив оборотності виробничих запасів на фінансові результати діяльності підприємства

Показник	Роки			Відхилення (+/-)	Тенденція
	2023	2024	2025		
Коефіцієнт оборотності запасів, разів	4,08	3,93	4,38	+0,45	Зростання
Середня тривалість одного обороту, днів	89	93	83	-10	Скорочення
Прибуток від реалізації, тис. грн	1 120	1 250	1 460	+210	Зростання
Рентабельність оборотних активів, %	13,2	13,8	15,4	+1,6	Зростання
Частка запасів у оборотних активах, %	47,2	45,9	43,5	-1,4	Зниження

Джерело: складено на основі літературних джерел [37].

Аналіз даних таблиці 3.5 підтверджує, що підвищення оборотності запасів супроводжується зростанням прибутку та рентабельності. Це свідчить про ефективне управління матеріальними ресурсами, оптимізацію обсягів закупівель, скорочення витрат на зберігання і більш раціональне використання матеріалів у виробничому процесі.

3.3. Шляхи вдосконалення методики аудиту операцій із виробничими запасами

Аудит операцій із виробничими запасами є невід'ємною складовою системи внутрішнього контролю та управлінського аналізу. Його метою є

перевірка достовірності облікових даних, відповідності операцій внутрішнім правилам підприємства та законодавчим вимогам, а також оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів.

На сучасному підприємстві традиційні методи аудиту (вибіркові перевірки, звірка документів) часто виявляються часозатратними та недостатньо ефективними, особливо при значних обсягах матеріалів і високій частоті руху запасів. Це обумовлює необхідність впровадження удосконаленої методики аудиту, що поєднує автоматизовані інструменти та аналітичні підходи. Враховуючи сучасні виклики та підвищені вимоги до точності обліку, удосконалення методики аудиту операцій із виробничими запасами на підприємстві має здійснюватися системно та комплексно.

Для цього необхідно визначити ключові напрями модернізації процедур аудиту, які дозволяють підвищити ефективність перевірки, скоротити час проведення контрольних заходів та забезпечити достовірність аналітичних даних.

Нижче наведено основні напрями вдосконалення методики аудиту виробничих запасів на підприємстві, які включають як технологічні, так і організаційні заходи.

Таблиця 3.6

Основні напрями вдосконалення методики аудиту

№	Напрямок удосконалення	Суть заходу	Очікуваний результат
1	Використання автоматизованих засобів контролю	Застосування ERP-систем для звірки даних складу, бухгалтерії та виробництва	Скорочення часу проведення аудиту на 40–60%
2	Впровадження ризик-орієнтованого підходу	Ідентифікація операцій з високим ризиком помилок або зловживань	Зосередження ресурсів на критичних процесах
3	Розробка стандартизованих процедур аудиту	Створення чек-листів, шаблонів звітів і алгоритмів перевірки	Забезпечення уніфікованості та повторюваності аудиторських процедур
4	Використання аналітичних процедур	Порівняння фактичних залишків із нормативними, оцінка динаміки та коефіцієнтів оборотності	Виявлення відхилень та резервів підвищення ефективності використання запасів
5	Підвищення кваліфікації аудиторів	Навчання персоналу сучасним методам контролю та роботи з ERP	Зменшення кількості помилок і підвищення достовірності результатів

Джерело: складено на основі літературних джерел [40].

Визначення основних напрямів удосконалення методики аудиту дозволяє сформулювати чітку послідовність дій та стандартизовані процедури перевірки операцій із виробничими запасами.

Для наочного відображення логіки та етапів такого процесу доцільно представити його у вигляді рисунка, який демонструє взаємозв'язок між підготовкою до аудиту, оцінкою ризиків, збором і перевіркою даних, аналітичними процедурами та формуванням висновку.

Наведений рис. 3.2. дозволяє наочно зрозуміти послідовність і структуру удосконаленого аудиту, а також взаємодію між різними функціональними підрозділами підприємства під час перевірки руху виробничих запасів.

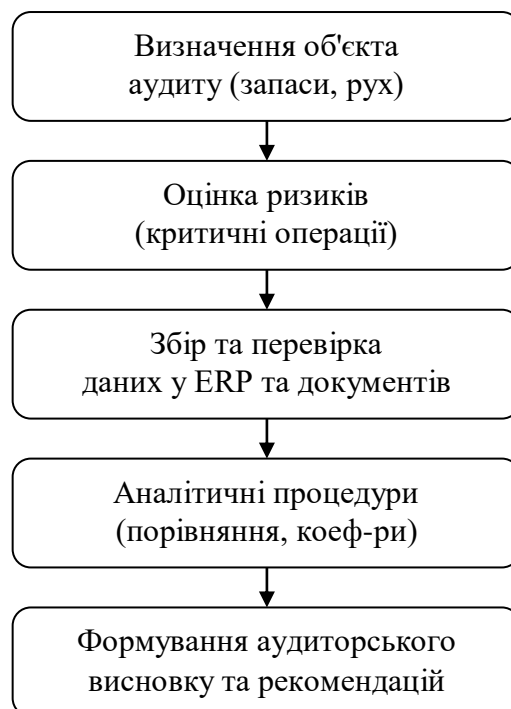

Рис. 3.2. Процес удосконаленого аудиту операцій із виробничими запасами

Джерело: розроблено автором.

Пропозиції щодо впровадження удосконаленої методики аудиту

1. Регулярний аудит з використанням ERP-модулів – перевірка автоматизованих звітів про залишки, списання та переміщення запасів.
2. Застосування ризик-орієнтованого підходу – фокусування на дорогих матеріалах, нестандартних операціях та нестійких постачальниках.
3. Використання аналітики – виявлення тенденцій перевищення норм, старіння запасів, сезонних коливань споживання.

4. Стандартизація процедур – розробка чек-листів для аудиту та формування єдиної методології перевірки.

5. Навчання персоналу – підвищення компетенції бухгалтерів і внутрішніх аудиторів для роботи з аналітичними та автоматизованими інструментами.

Впровадження удосконаленої методики аудиту операцій із виробничими запасами, що передбачає використання автоматизованих засобів контролю, аналітичних процедур та ризик-орієнтованого підходу, дозволяє підвищити ефективність перевірок та оперативність отримання достовірної інформації.

Для наочності та оцінки ефективності запропонованих заходів доцільно сформувані табл. 3.7 очікуваних результатів впровадження удосконаленої методики аудиту, яка відображає покращення ключових показників якості та швидкості проведення аудиторських перевірок, а також економічні

Таблиця 3.7

Очікувані результати впровадження удосконаленої методики аудиту

Показник	До впровадження	Після впровадження	Зміна
Час проведення аудиту, днів	15	6	-60%
Кількість помилок при перевірці	12	3	-75%
Виявлені резерви економії матеріалів, тис. грн	45	90	+100%
Повнота аналітичних даних	Часткова	Повна	+
Достовірність облікових даних	Середня	Висока	+

Джерело: складено на основі літературних джерел [40].

Удосконалення методики аудиту операцій із виробничими запасами на підприємстві повинно ґрунтуватися на поєднанні автоматизованих засобів контролю, аналітичних процедур і ризик-орієнтованого підходу.

Впровадження таких заходів дозволяє:

- підвищити достовірність облікових даних;
- скоротити час та витрати на аудит;
- своєчасно виявляти відхилення і резерви ефективного використання запасів;
- забезпечити стабільність і прозорість управління матеріальними ресурсами, що в результаті сприяє покращенню фінансових показників підприємства.

Висновки до розділу 3

1. Удосконалення обліку руху виробничих запасів на підприємстві має базуватися на інтеграції бухгалтерського, складського та виробничого обліку, впровадженні автоматизованих систем та оптимізації документообігу. Це дозволяє забезпечити оперативність, достовірність і повноту інформації про надходження, використання та залишки запасів, скоротити час обробки документів і зменшити кількість помилок при інвентаризації.

2. Використання штрих-кодів, RFID-технологій і централізованої бази нормативів витрат матеріалів сприяє ідентифікації матеріалів, контролю дотримання норм, зниженню перевитрат та підвищенню точності обліку. Створення аналітичної бази дозволяє оцінювати вплив запасів на собівартість продукції та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

3. Аналіз ефективності використання запасів показав позитивну динаміку: зростання коефіцієнта оборотності запасів, скорочення тривалості одного обороту та зменшення питомої ваги запасів у складі оборотних активів. Це свідчить про більш раціональне використання матеріальних ресурсів, підвищення ліквідності та прибутковості підприємства.

4. Підвищення оборотності запасів має безпосередній вплив на фінансові результати, забезпечуючи зниження потреби у залученні додаткових коштів, скорочення витрат на зберігання та підвищення рентабельності оборотних активів.

5. Удосконалення методики аудиту операцій із виробничими запасами через автоматизовані засоби контролю, аналітичні процедури та ризик-орієнтований підхід дозволяє підвищити достовірність даних, скоротити час проведення аудиту, виявляти резерви економії матеріалів та своєчасно реагувати на відхилення.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило всебічно оцінити організацію обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів як одного з ключових елементів системи управління оборотними активами підприємства. Виробничі запаси формують матеріальну основу безперервності виробничого процесу, визначають обсяг і ритмічність виробництва, впливають на собівартість продукції, рентабельність операційної діяльності та загальний фінансовий результат підприємства. До складу запасів належать насіння, мінеральні добрива, паливо, корми, запасні частини та інші матеріальні ресурси, і саме ефективність їх використання значною мірою визначає конкурентоспроможність підприємства та рівень його ресурсного забезпечення.

Організація обліку запасів ґрунтується на їх чіткій класифікації, належному документальному оформленні операцій та застосуванні методів оцінки, регламентованих П(С)БО 9 «Запаси». Дотримання нормативно-правових вимог забезпечує достовірність облікових даних, прозорість інформації для керівництва та можливість ефективного контролю за збереженням і рухом матеріальних ресурсів. Облік у ПОП «Агрофірма Узинська» ведеться із застосуванням журнально-ордерної форми та сучасного програмного забезпечення, що дозволяє оперативно формувати звітність, вести аналітичні реєстри за номенклатурними групами, місцями зберігання й матеріально відповідальними особами та забезпечувати зв'язок із синтетичним обліком за рахунками класу 2 «Запаси».

Комплексний аналіз структури та динаміки виробничих запасів показав, що найбільшу частку займають сировина й матеріали (понад 60%), а також виявив тенденцію до зростання залишків і уповільнення оборотності. Зниження коефіцієнта оборотності та збільшення тривалості одного обороту свідчать про певні проблеми в управлінні запасами, що може призводити до «заморожування» оборотних коштів, зростання витрат на зберігання та ризику втрат через псування або моральне старіння. Розрахунки засвідчили, що прискорення обороту запасів на 8 днів дозволило б підприємству вивільнити близько 240 тис. грн, які можуть бути спрямовані на фінансування поточної

діяльності, придбання ресурсів або інвестиції в розвиток виробничого потенціалу.

Удосконалення процесів обліку виробничих запасів має базуватися на інтеграції бухгалтерського, складського та оперативного виробничого обліку, що забезпечує повноту інформації та зменшує ризики її спотворення. Впровадження автоматизованих систем управління запасами, електронного документообігу, аналітичних баз даних, застосування штрих-кодів, RFID-технологій і централізованих нормативів витрат матеріалів дає змогу підвищити точність обліку, оперативність контролю та ефективність управлінських рішень.

Аудит виробничих запасів, проведений відповідно до вимог законодавства України та Міжнародних стандартів аудиту, підтвердив правильність їх оцінки, документального оформлення та відображення в обліку і звітності. Використання ризик-орієнтованих підходів, аналітичних процедур, порівняльного аналізу й автоматизованих інструментів забезпечує вищу якість перевірки та дозволяє встановити можливі порушення, ризики втрат, а також виявити резерви підвищення ефективності використання ресурсів.

Узагальнюючи результати, слід зазначити, що системне вдосконалення обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів є важливим фактором раціонального використання ресурсів, забезпечення фінансової стійкості та підвищення ефективності діяльності підприємства. Комплексний підхід, що поєднує автоматизацію, інтеграцію інформаційних потоків, удосконалення контрольних процедур і поглиблений аналіз, сприятиме зміцненню конкурентоспроможності підприємства, оптимізації витрат і покращенню управлінських рішень щодо формування, зберігання та використання запасів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макаренко А. П. Удосконалення обліку і аудиту виробничих запасів у системі управління. *Економіка підприємства*. 2019. № 1. URL: https://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/7.pdf economy.in.ua
2. Беляєва Л. А., Кучма Л. О. Вплив оцінки використання виробничих запасів на підприємстві для ухвалення ефективних управлінських рішень. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. С. 119. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-119>
3. Удосконалення документування обліку та аудиту запасів. *Економіка: дослідження*. 2020. № 11. С. URL: https://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/11.pdf
4. Рабок Ю. В. Аналіз ефективності використання запасів на підприємствах України. *Журнал фінансів, обліку та бізнесу (JFUB)*. 2019. № ? С. –. URL: <https://jfub.donnu.edu.ua/article/view/7407>
5. Одношевна О. О. Практичні аспекти та шляхи вдосконалення обліку виробничих запасів. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Вип. 6, ч. 2, 2016. С. –. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1ec27840-b41b-4e2a-9f59-6eab907c7f/content>
6. Одношевна О. О. Аналітична діагностика ефективності використання запасів. *Публікація REICST*. 2024. № 15. С. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-15-09-03>
7. Польова Т. В., Рєзнік А. С. Оцінка ефективності використання виробничих запасів як підґрунтя для прийняття зважених управлінських рішень. *Науковий вісник Мукачівського Державного університету. Серія Економіка*. 2017. Вип. 2(8). С. 106–112. URL: [https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics%202017%20Issue%202\(8\)%20106-112.pdf](https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics%202017%20Issue%202(8)%20106-112.pdf)
8. Скаско О. І. Методика аудиту виробничих запасів. *Вісник економіки (Луцький університет)*. 2022. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1288> journals-lute.

9. Коба О. В. Оцінювання ефективності використання виробничих запасів підприємства. *Електронний інституційний репозиторій НУПП / EIR*. 2018. № ?. С. – URL: https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/1356_journals.
10. Гамова О. В., Лукашенко О. В. Облік та аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємстві. *Наукові записки Запорізької державної інженерної академії*. 2017. С. 107. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/10/16.pdf>
11. Гамова О. В., Мельник М. М. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку та аудиту виробничих запасів. *Наукові записки Запорізької державної інженерної академії*. 2017. С. 173. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/11/28.pdf>
12. Меліхов Є. В. Шляхи удосконалення автоматизації обліку виробничих запасів підприємства. *DSPACE ZNU*. 2023. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/18335/1/%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%96%D1%85%D0%BE%D0%B2%20%D0%84.%D0%92..pdf>
13. Шевченко Л. Я. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та шляхи вдосконалення. *ЕМА (Журнал електронного університету)*. 2022. № ?. С. – URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/272363>
14. Федорченко О. Г. Багатофакторний аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємстві. *Вісник ДонНУ / Журнал «Вестник ДонНУ»*. 2022. С. – URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12852_jvestnik-sss.
15. Городецька К. В. Методика аудиту виробничих запасів (дипломна робота) – Полтава, 2022. 114 с. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolntNTU/13451/1/%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9A.%D0%92.%20%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC.pdf>
16. УДК 658.511.2 Облік та аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємстві / Гамова О. В., Лукашенко О. В. Запоріжжя, 2017. С. 107. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/10/16.pdf>

17. Удосконалення документування обліку запасів для підвищення фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. С. URL: https://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/11.pdf
18. Виробничі запаси: їх економічна природа та методика обліку. *Вісник економіки Ужгородського університету*. 2023. № 47. С. 21. URL: https://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/47_2023ua/21.pdf
19. Ткаченко О. С., Шендрик К. А. Вивчення методики проведення аудиту виробничих запасів на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. С. 127-137. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-48> URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2656/2572>
20. Скаско О. І. Методика аудиту виробничих запасів. *Вісник економіки (Луцьк)*. 2022. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1288> (turn0search10)
21. Радіонова Н.Й. Методичні засади проведення аудиту виробничих запасів. *KNUTD Електронний ресурс*. 2020. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16415/1/20201130_302.pdf
22. Кашай Я. Ш. Нормативне регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. Серія «Економіка». 2017. Вип. 45. С. 48-56. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/handle/krok/3704> (turn0search11)
23. Дзецько А. О. Організація та методика аудиту (дипломна робота) – Тернопіль, 2018. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/32512/1/Dzetsko%20A.O..pdf>
24. Верба Р. І. Облік і аналіз виробничих запасів: вітчизняний і зарубіжний досвід; монографія. Тернопіль, 2018. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/32707/1/Verba_OPDm_21.pdf
25. Організація обліку виробничих запасів підприємства та шляхи вдосконалення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 15. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/138.pdf
26. Мельхов Є. В. Шляхи удосконалення автоматизації обліку виробничих запасів підприємства. *ZNU DSpace*. 2023. URL:

<https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/18335/1/%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%86.%20%D0%9E%D0%9F%D0%94%D0%B7%D0%BC-21.pdf>

27. Кашай Я. Ш. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів на поліграфічних підприємствах. *Поліграфія та облік*. 2020. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/normativno-pravove-zabezpechennya-obliku-virobnichih-zapasiv-na-poligrafichnih-pidприємствah-v-umovah-rozvitku-rinkovih-vidnosin>

28. Аудит виробничих запасів. *VSUA Repository / Bibl. Faculty*. С. —. URL: <https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/16814.pdf>

29. Порядок ведення обліку товарних запасів для ФОП: Наказ Мініфіну № 496 від 03.09.2021. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/496-2021>

30. Про затвердження типових форм з обліку та списання запасів суб'єктами державного сектору: Наказ Мініфіну від 13.12.2022 № 431. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1692-22>

31. Методичні аспекти аудиту виробничих запасів (тези) / КО Моспаненко. Збірник тез конференцій. 2019. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6639/1/zbirnyk_tez_03_19_09.pdf

32. Методика аудиту виробничих запасів / НЙ Радіонова. KNUTD. 2020. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16415/1/20201130_302.pdf

33. Нормативне регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів / Кашай Я. Ш.. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2017. С. 48-56. „Облік виробничих запасів: повторюємо, узагальнюємо». *iBuhgalter.net*. 2023. С. URL: <https://ibuhgalter.net/articles/1468>

34. Нормативно-правове забезпечення обліку виробничих запасів. eLibrary DonNUET. С. URL: <https://elibrary.donnuet.edu.ua/1405/>

35. *Облік і аналіз виробничих запасів: вітчизняний і зарубіжний досвід* / Верба Р. І. — Тернопіль : ВНЗ, 2018. С. —. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/32707/1/Verba_OPDm_21.pdf

36. *Організація та методика аудиту* / Дзецько А. О. Тернопіль, 2018. С URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/32512/1/Dzetsko%20A.O..pdf>
37. *Організація обліку виробничих запасів підприємства та шляхи вдосконалення. Економіка і суспільство*. 2017. № 15. С. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/138.pdf
38. Назаренко І. М., Місюров О. В. Аудит виробничих запасів: особливості, ключові аспекти та послідовність перевірки. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. DOI: [10.32782/2524-0072.2018-19-195](https://doi.org/10.32782/2524-0072.2018-19-195).
39. Заєць В. В. Формування системи обліку та аудиту виробничих запасів підприємств : магістерська робота. Київ : КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2025. <https://ir.kneu.edu.ua>.
40. Хмелюк А. В., Черненко П. В. Організація обліку, контролю та аналізу виробничих запасів. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2023. № 1(6). С. 135–143. DOI: [10.31319/2709-2879.2023iss1\(6\).283027pp135-143](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2023iss1(6).283027pp135-143).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1.6

Нормативно-правові документи, що регулюють облік виробничих запасів в Україні

Рівень регулювання	Назва нормативного документа	Основні положення щодо запасів	Орган, що затвердив
I рівень	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (№996-XIV від 16.07.1999 р.)	Визначає правові засади організації бухгалтерського обліку та фінзвітності; встановлює принципи достовірності, повноти, послідовності ведення обліку; зобов'язує всі підприємства, у т.ч. сільськогосподарські, вести бухгалтерський облік та складати звітність	Верховна Рада України
II рівень	П(С)БО 9 «Запаси»	Визначає порядок визнання, оцінки, класифікації та обліку виробничих запасів (насіння, добрива, пальне, корми тощо) на сільськогосподарських підприємствах	Міністерство фінансів України
	П(С)БО 16 «Витрати»	Регламентує порядок включення матеріальних витрат (використання запасів у виробництві) до собівартості продукції рослинництва та тваринництва	Міністерство фінансів України
	П(С)БО 30 «Біологічні активи» (у разі використання сировини біологічного походження)	Визначає правила оцінки, обліку та відображення у звітності біологічних активів і сільськогосподарської продукції, що впливає на формування запасів	Міністерство фінансів України
III рівень	Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів (Наказ Мінфіну №2 від 10.01.2007 р.)	Деталізують порядок документування руху запасів (накладні, акти списання), оцінку запасів при вибутті (метод середньозваженої, ФІФО), аналітичний облік по місцях зберігання (склади, ферми)	Міністерство фінансів України
	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку (Наказ Мінфіну №291 від 30.11.1999 р.)	Визначає використання рахунків 20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 23 «Виробництво» тощо для обліку руху запасів на підприємстві	Міністерство фінансів України
IV рівень	Наказ про облікову політику ПОП «Агрофірма Узинська»	Закріплює обраний метод оцінки вибуття запасів (наприклад, за середньозваженою собівартістю), порядок документування руху запасів, проведення інвентаризації, організацію аналітичного обліку за складами, матеріально відповідальними особами та культурами	Керівник ПОП «Агрофірма Узинська»

Джерело: складено на основі літературних джерел [20].

Додаток Б

Рис. 2.1. Організаційна структура управління ПОП «Агрофірма Узинська»

Джерело: розроблено автором.

Додаток В

Таблиця 2.6

Основні показники ефективності використання запасів

Показник	Формула розрахунку	Економічний зміст
1. Коефіцієнт оборотності запасів (Коб)	$K_{об} = \frac{CB}{З_{ср}}$	Показує, скільки разів за рік обертаються запаси
2. Тривалість одного обороту (Тоб)	$T_{об} = \frac{Д}{K_{об}}$	Визначає кількість днів, необхідних для одного обороту запасів
3. Коефіцієнт завантаження запасів у реалізації (Кз)	$K_з = \frac{З_{ср}}{CB}$	Характеризує, скільки гривень запасів припадає на 1 грн реалізованої продукції
4. Матеріаломісткість продукції (Мм)	$M_м = \frac{MB}{BP}$	Показує частку матеріальних витрат у вартості виробленої продукції
5. Матеріаловіддача (Мв)	$M_м = \frac{BP}{MB}$	Відображає обсяг виробленої продукції на 1 грн витрачених матеріалів

Джерело: розроблено автором.